

SUR İSTİHDAM VE MESLEKİ EĞİTİM ARAŞTIRMA PROJESİ

(SİMES)

TRC2/16/DFD/0015

*SUR'LARLA ÇEVİRLİ İSGÜCÜ PİYASASINDA

Ne İş Olsa Yapanız
GENÇLİĞİ

Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA) 1985 yılında kurulduğunda, kurucuların temel amacı ülkemizdeki işgücü piyasasına nitelikli elemanlar kazandırmaktı. Aradan geçen bunca zamandan sonra yüzbinlerce kişinin mesleki eğitim aldığı, binlerce işletmenin ara eleman sorununa çözüm üreten bir kurum olmaktan mutluluk duyuyor ve faaliyetlerimizi bu gururla sürdürüyoruz.

Vakfımız, mesleki eğitimlerle bireylerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması faaliyetleri dışında bu eğitimlerin nerede, kimlerle ve ne zaman yapılacağına dair de araştırmalar yapmaktadır. Kurumumuzda, bölgesel ihtiyaçları analiz eden, bilimsel çözümler üreten, teknolojinin ve iş piyasasının taleplerini dikkate alan bir yönetim anlayışı hakimdir.

Başta Suriyeli mülteciler olmak üzere, Roman gruplar, engelliler, risk altındaki kadınlar ve gençler, eski hükümlüler ve uzun süreli işsizlere yönelik olarak uyguladığımız mesleki, sosyal ve kültürel kurslarımızla ülkemizdeki dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımlarına yönelik çalışmalar yürütmekteyiz. Bu çalışmalar ülkemizin aktif içerme politikaları ile birlikte yürütülmekte ve ortaya çıkan sonuçlar sorunların çözümüne katkı sunmaktadır.

Araştırma sonuçları, başta esnaf teşkilatı olmak üzere, Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar, iş adamları dernekleri ve kamu kurumları için referans niteliği taşımaktadır. Bölgeye yönelik yapılacak yatırımlarda ve oluşturulacak mesleki eğitim programlarında önemli bir kaynağı sunmuş olmanın mutluluğunu yaşamaktayız.

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın destekleriyle yürütülen projemiz için Diyarbakır Şubemize ve emek sunan herkese teşekkür ederiz.

*Hasan ERKAN
MEKSA Vakfı Genel Sekreteri*

Bilinen tarihi M.Ö. 7500 yılına kadar uzanan ve günümüze kadar 30'a yakın uygarlığın hüküm sürdüğü Sur, bu yönüyle Diyarbakır'ın hafızası görevini üstlenmektedir. 2015 yılı verilerine göre 117.698 kişinin yaşadığı bu büyük ilçe, şehrin yeni kurulmuş merkezlerine göç verirken, başta mülteciler olmak üzere farklı illerden gelenlere ve kırsaldan göç edenlere kucak açmaktadır. Artan terör olaylarının getirdiği güvensizlik ortamı işgücü piyasasının daralmasına yol açmaktadır. Bu durum, zaten sıkışık olan bölge ekonomisi ve bölgeye yönelik yatırımların daha da azalmasına ve bölgenin kısıtlı kaynaklara hapsolmesine neden olmaktadır.

Araştırma sonuçlarından da görebileceğiniz üzere, gençlerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve bir mesleği yapabilecek mesleki teknik bilgiye sahip olmamaları, kısıtlı olan iş imkanlarına ulaşmalarını daha da zor bir hale getirmektedir. Aynı hanede yaşayan kişi sayısının fazla olması ile hanede yaşam koşullarının ve fiziksel imkanların sınırlı kalması gibi yaşam kalitesine dair zorluklar da eklendiğinde, işsizlik baskısı gençler tarafından daha ağır şekilde hissedilmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde işsiz kalma nedenlerinin çarpıcı bir sonucu ve üretilmesi gereken politikaları işaret etmekte olduğu görülmektedir. Bölge gençliğinin neden işsiz oldukları şeklindeki soruya verilen yanıtlardaki ilk seçeneğin hemen her katılımcı için herhangi bir meslek veya meslek belgesine sahip olmama olması, son derece dikkat çekicidir. Bu durum, bölgeye özgü uygulanması gereken istihdam politikalarında dikkate alınması gereken bir gerçeği işaret etmektedir. Geçici nitelikli istihdam politikaları her ne kadar toplumsal sorunlara acil müdahale imkanı vererek kısa dönemli rahatlamalar yaratsa da kalıcı bir istihdam politikası için nitelikli işgücüne her zaman ihtiyaç duyulacaktır.

Araştırma her ne kadar Sur ilçesi için yapılmış olsa da, bir bütün olarak Diyarbakır'ın gerçekliğini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Bu sonuçların ilimiz için yapılacak strateji ve eylem planlarında kullanılması, daha gerçekçi politikaların üretilmesini sağlayacaktır. Çalışma aynı zamanda Kamu-STK işbirliği açısından da iyi bir örnek oluşturmuştur. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın verdiği çok önemli destekle MEKSA Vakfı gibi 30 yıldan fazla süredir bu alanlarda çalışmalar yürüten bir vakfın araştırmayı üstlenmesi, saha araştırmalarına katılanlarda da güven duygusu oluşturmuş ve anket çalışması başarı bir şekilde tamamlanabilmiştir.

Hazırlanan anket formlarının yüz yüze görüşme yöntemi ile doldurulmasında ağırlıklı olarak Dicle Üniversitesi Sosyoloji bölümü öğrencileri yer almıştır. Çalışmanın gerçekleşmesi süreci içinde yer alan İlhami Birkan, Filiz Kaya, Çimen Taşkaya, Mizgin Akkoç, Rukiye Özzerif, Bahar Katıksız ve Ruhi Demir'e değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim. Aynı zamanda, Karacadağ Kalkınma Ajansı'ndan Genel Sekreter Sayın Hasan Maral, projenin izleme uzmanı Sayın Baver Aydın ve son olarak da araştırma sonuçlarını başarılı ve gerçekçi bir analizle bizlere sunan Gazi Üniversitesi'nden Sayın Dr. Işıl Kurnaz Baltacı'ya teşekkürlerimi borç bilirim.

Sertaç IŞIK
MEKSA Vakfı Şube Başkanı

*“Bu belgenin içeriğinden sadece MEKSA Vakfı sorumludur ve bu içeriğin herhangi bir şekilde **Kalkınma Bakanlığı**’nın veya **Karacadağ Kalkınma Ajansı**’nın görüş ya da tutumunu yansıttığı mütalaa edilemez.”*

Proje Ekibi

Sertaç IŞIK

Proje Koordinatörü

Analiz Kitabını Hazırlayan

Dr. Işıl KURNAZ BALTAÇI

Gazi Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Anket Ekibi

İlhami BİRKAN

Filiz KAYA

Çimen TAŞKAYA

Mizgin AKKOÇ

Rukiye ÖZZERİF

Bahar KATIKSIZ

Ruhi DEMİR

Tasarım-Baskı

Ajans21 Tasarım ve Baskı Hizmetleri

Tablolar	7
Kutular	9
Kısaltmalar	9
1. GİRİŞ.....	12
2. GENÇLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR.....	18
2.1. Genç İşsizliği.....	18
2.2. Uyumsuz Eşleşme	20
2.2.1. Yatay Uyumsuzluk: Doğru Nitelikler Yanlış İşlerde	20
2.2.2. Uyumsuz Eşleşmenin Maliyeti	22
3. KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇLERİN DURUMU:.....	24
KAYBEDENLER KULÜBÜNÜN BİRER ÜYESİ OLMAK	
4. TÜRKİYE İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇ İŞSİZLİĞİ	28
5. SUR GENÇLİĞİNİN İŞGÜCÜNE KATILIM VE.....	32
MESLEKİ EĞİTİM EĞİLİMİNİN	
BELİRLENMESİNE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI	
5.1. Problem	32
5.2. Amaç	33
5.3. Sınırlılıklar.....	33
5.4. Kavramsal Çerçeve.....	33
5.5. Yöntem	35
5.6. Araştırma Alanı: Diyarbakır ve	35
Sur İlçesi İşgücü Piyasasında Gençlerin Durumu.....	
5.7. Anket Formlarının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması.....	38
5.8. Araştırmacıların Gözlemleri.....	40
5.9. Verilerin Analizi.....	41
5.10. Etik Unsurlar	41
5.11. Araştırmadan Elde Edilen Bulgular.....	41
5.11.1. Katılımcı Profili.....	41
5.11.2. Hanehalkı Özellikleri.....	45
5.11.3. İşgücü Piyasası Göstergeleri.....	46
5.11.3.1. İstihdam	47
5.11.3.2. İşsizlik	53
5.11.3.3. İşgücü Piyasası ve Mesleki Eğitim Beklentileri	62
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	70
KAYNAKÇA	76
EK 1. Soru Formu.....	78

Tablo 1	<i>OECD Ülkelerinde Eğitim Görülen Alan ile Yapılan İş Uyumsuzluğu (Yüzde)</i>	21
Tablo 2	<i>Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin İşgücü Piyasasındaki Karşı Karşıya Oldukları Sorunlar</i>	25
Tablo 3	<i>Genç İstihdamı Açısından Küresel Risk Haritası</i>	26
Tablo 4	<i>Türkiye İşgücü Piyasasında Genç İşgücü Profili, Ağustos 2016 Dönemi</i>	28
Tablo 5	<i>Türkiye İşgücü Piyasasında Genç İşsizliği</i>	29
Tablo 6	<i>Şanlıurfa - Diyarbakır Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İşgücüne Katılım Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)</i>	36
Tablo 7	<i>Diyarbakır - Şanlıurfa Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İstihdam Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)</i>	36
Tablo 8	<i>Şanlıurfa - Diyarbakır Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)</i>	37
Tablo 9	<i>Sur İlçesi Nüfusu</i>	37
Tablo 10	<i>Katılımcı Profili: Kişisel Özellikler</i>	42
Tablo 11	<i>Katılımcı Profili: Eğitim Durumu</i>	44
Tablo 12	<i>Katılımcıların Nitelik - Beceri Profili</i>	45
Tablo 13	<i>Hanehalkı Özellikleri</i>	46
Tablo 14	<i>İşgücü Piyasası Göstergeleri</i>	47
Tablo 15	<i>İstihdam Durumu</i>	48
Tablo 16	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İstihdam Durumu</i>	48
Tablo 17	<i>Yaş Grupları İtibarıyla İstihdam Durumu</i>	49
Tablo 18	<i>Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İstihdam Durumu</i>	49
Tablo 19	<i>Cinsiyetler İtibarıyla Kayıt Dışı İstihdam Durumu</i>	50
Tablo 20	<i>İş Memnuniyeti Düzeyi</i>	51
Tablo 21	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İş Memnuniyeti Durumu</i>	52
Tablo 22	<i>Beceri Uyumu/ Uyumsuzluğu</i>	52
Tablo 23	<i>İşsizlik Durumu</i>	53
Tablo 24	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Durumu</i>	54
Tablo 25	<i>Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İşsizlik Durumu</i>	54
Tablo 26	<i>İşsizlik Nedenleri</i>	55
Tablo 27	<i>İş Arama Kanalları</i>	56
Tablo 28	<i>Diyarbakır Sur İçi Bölgesinde Yürütülen Aktif İşgücü Hizmetleri, 2016</i>	57
Tablo 29	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İŞKUR'a Kayıtlı Olma Durumu</i>	59
Tablo 30	<i>İşsizlik Deneyimi</i>	60
Tablo 31	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Deneyimi</i>	60
Tablo 32	<i>Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İşsizlik Deneyimi</i>	61
Tablo 33	<i>İşsiz Kalmak Yerine Tercih Edilen Durumlar</i>	62
Tablo 34	<i>Çalışılmak İstenen Sektör/ Meslek</i>	63
Tablo 35	<i>Girişimcilik Düşüncesi</i>	63
Tablo 36	<i>Cinsiyetler İtibarıyla Girişimcilik Eğilimi</i>	64
Tablo 37	<i>İş - Meslek Programlarına İlişkin Farkındalık</i>	65
Tablo 38	<i>Cinsiyetler İtibarıyla İş ve Meslek Programlarına İlişkin Farkındalık Düzeyi</i>	65
Tablo 39	<i>Cinsiyetler İtibarıyla Mesleki Eğitim Programlarına Katılım Düşüncesi</i>	66
Tablo 40	<i>Mesleki Eğitime Katılımda Tercih Edilen Programlar</i>	66
Tablo 41	<i>Mesleki Eğitim Programlarına Katılmama Nedenleri</i>	67

KUTULAR

Kutu 1. Araştırmacı Gözlemi: Çaresizliği Görünür Kılmak

Kutu 2. Araştırmacı Gözlemi: Toplumsal Cinsiyetçi Roller

10

KISALTMALAR

<i>DESOB</i>	<i>: Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği</i>
<i>ILO</i>	<i>: Uluslararası Çalışma Örgütü</i>
<i>İŞKUR</i>	<i>: Türkiye İş Kurumu</i>
<i>MEKSA</i>	<i>: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı</i>
<i>NEET</i>	<i>: Ne Eğitimde Ne de İstihdamda Yer Almayan Gençler</i>
<i>OECD</i>	<i>: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü</i>
<i>PIAAC</i>	<i>: Uluslararası Yetişkin Becerilerinin Ölçülmesi Programı</i>
<i>SİMES</i>	<i>: Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Araştırma Projesi</i>
<i>TÜİK</i>	<i>: Türkiye İstatistik Kurumu</i>
<i>KOSGEB</i>	<i>: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı</i>

SUR İSTİHDAM VE MESLEKİ EĞİTİM
ARAŞTIRMA PROJESİ
(SİMES)

TRC2/16/DFD/0015

GİRİŞ

1. GİRİŞ

Açlık Oyunları ya da orijinal adıyla The Hunger Games, Amerikalı yazar Suzanne Collins tarafından 2008 yılında yayımlanan ve çok satan bir gençlik romanıdır. Romandaki ana hikaye, belli olmayan uzak bir gelecekte kıyamet sonrası kurulmuş Panem’de yaşayan 16 yaşındaki Katniss Everdeen’in ağzından aktarılmaktadır. Roman, Panem’in 12 farklı eyaletinden her sene kura ile seçilen ikişer gencin katılımıyla düzenlenen Açlık Oyunları’nı anlatmaktadır. Söz konusu oyunlarda, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu 24 farklı yarışmacı - bütün televizyon seyircilerinin gözleri üzerlerindeyken rakiplerini eleyebilmek ve hayatta kalabilmek için büyük bir mücadele vermektedir.

Günümüz işgücü piyasasında da gençler açısından benzer bir durum söz konusudur. Bu bağlamda, genç yarışmacılar, işverenlere ve yöneticilere kendilerini beğendirmek için büyük bir mücadele vermektedirler. İşgücü piyasasındaki kurgunun günümüz gençleri için en az Açlık Oyunları’ndaki kadar acımasız olduğu görülmektedir. Ayrıca, geçmiştekine oranla beklentiler ve gerçekler arasındaki uçurum da daha keskindir. Bir tarafta, daha iyi bir gelecek, iyi bir kariyer ve yüksek bir ücret beklentisi; diğer tarafta, işgücü piyasasında yüzlerine kapanan kapılar ve geri dönmeyen iş başvuruları gerçeği bulunmaktadır. Yani, madalyonun diğer yüzünde, dünyanın herhangi bir yerinde hayatını kurmak ve kendini gerçekleştirebilmek için kendisine bir yer ve bir iş arayan çok sayıda gencin endişeleri yer almaktadır. Dolayısıyla, günümüz gençleri için yetişkinliğe uzanan yol daha başlangıçta çok uzun ve karmaşık bir yapı sergilemektedir.

Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar, genel olarak 15-24 yaş grubunu genç olarak tanımlamakla birlikte, 30-34 yaş grubunun da yetişkin gençler olarak kavramsallaştırıldığı ve tanımın daha da genişletildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre, bugün dünya nüfusunun yaklaşık dörtte biri yani 1.8 milyardan daha fazla insan, 15 ila 30 yaş grubundaki gençlerden oluşmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin sunduğu imkanlar düşünüldüğünde, bugünün gençlerinin kendilerinden önceki tüm nesillere göre açık ara önde olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Önceki nesillerle karşılaştırıldığında, bugünün gençleri genel olarak daha yüksek refah ortamına sahiptir ve daha yüksek eğitim derecelerini tamamlamaktadır. Daha iyi eğitim olanakları ve daha yüksek eğitim düzeylerini temsil eden diplomalar, daha iyi beslenme imkanları, bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olması ve - her ne kadar tartışmalı da olsa - daha demokratik ve özgürlükçü toplumsal yapı sayesinde günümüz gençliği önceki nesillerden daha şanslıdır. Ancak madalyonun diğer yüzünde gençler açısından önemli sorunlar mevcuttur.

İLO tarafından gençlerin işgücü piyasası eğilimlerini belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmalar, genç insanların işsizlik riski ile yetişkinlere oranla ortalama olarak 3 kat daha fazla karşı karşıya kalmakta olduğunu göstermektedir (ILO, 2015). Dahası, küresel düzeyde pek çok gencin işgücü piyasası ile herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Genç işgücü açısından bu olumsuz tablo, eğitim düzeyindeki iyileşmeye rağmen ortaya çıkmakta ve dünyanın pek çok bölgesinde sosyal kaoslar şeklinde topluma geri dönmektedir.

Günümüz küresel gençliği, ekonomik krizden bu yana tüm dünyada artan işsizlik nedeniyle kayıp bir nesil olma riski ile karşı karşıyadır. İşsizlik baskısı altındaki çok sayıda genç, aslında işgücü piyasasına girmeden önce öngörmediği bir durumla yüz yüze gelmiş ve daha önce çalışmayı düşünmediği işlerde çalışmak; bu anlamda istikrarsız, kayıt dışı veya güvencesiz işleri kabul etmek zorunda kalmıştır. Genç bir kişinin kariyerinin daha başlangıcında uzun süre işsiz kalması, iş başında beceri kazanımının gecikmesine ve gelecekteki kazançları ile iş olanaklarının azalmasına yol açmaktadır. Bu açıdan, pek çok gencin işgücü piyasasındaki ilk deneyimi adeta derin bir yara izi gibi yaşam boyu sosyo- ekonomik koşulları üzerinde etkili olmaktadır.

*Bugün çok sayıda genç, eğitimlerini tamamladıktan sonra işgücü piyasasına geçiş sürecinde niteliklerine uygun bir iş bulamadıkları veya kayıt dışı, geçici ya da kısmi süreli işlerde çalışmak zorunda kaldıkları için yoğun bir stres hissetmektedir. Pek çok araştırma, son yıllarda işsizlik riskiyle daha fazla karşı karşıya kalan gençlerin kendilerini umutsuz ve çaresiz hissettiklerini göstermektedir. **Ruh sağlığına ilişkin sorunların gençler arasında daha yaygın hale geldiğini ortaya koyan araştırmalardan biri, küresel düzeyde kayıp bir nesil tehdidi ile karşı karşıya olunduğu konusunda pek çok ülkeyi defalarca uyararak ILO tarafından 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. ILO araştırmasına (2014) göre, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinde ortalama olarak her dört gençten biri işsizlik nedeniyle ruhsal problemler yaşamaktadır. Söz konusu problemlerle başa çıkmaya çalışan gençlerin isteksizlik ve motivasyon düşüklüğü gibi sebeplerle daha sık iş değiştirmeleri, firmaların işçi devri oranlarını ve maliyetlerini artırmaktadır. Dolayısıyla, işverenler bu gençleri işe almakta daha gönülsüz davranmaktadır. Söz konusu durum, gençleri tüm çalışma hayatları boyunca etkilemekte ve gelecekteki işgücü piyasası beklentilerini daha da belirsizleştirmektedir.***

İLO'nun geniş istatistik veri tabanının önemli bir parçası olan Temel İşgücü Piyasası Göstergeleri Araştırması (2015), genç nüfus açısından önem taşıyan bir diğer sorun alanı olarak karşımıza çıkan ne istihdamda ne eğitimde yer almayan atıl gençlerle (NEET) ilgili önemli veriler sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, son yıllarda ne istihdamda ne eğitimde yer almayan gençlerin oranı Güney Kıbrıs, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya gibi küresel ekonomik krizden son derece olumsuz etkilenen yüksek gelirli ekonomilerde artmıştır. Diğer taraftan, ne istihdamda ne eğitimde yer almayan gençlerin oranında azalma kaydeden ülkeler ise Bulgaristan gibi düşük- orta gelirli veya Kamboçya gibi düşük gelirli ekonomilerdir. ILO verilerine göre, ne istihdamda ne eğitime katılmayan gençler açısından gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kronikleşmiş bir cinsiyet farkı da söz konusudur.

OECD tarafından yayımlanan Bir Bakışta Toplum 2016 raporunda, ILO araştırmasına benzer şekilde, ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin durumuna dikkat çekmektedir. OECD'nin sözü edilen çalışması, düşük nitelik ve beceri donanımıyla henüz 16 yaşındayken okuldan ayrılan gençlerin, iş bulmada büyük zorluklar yaşadığını, hatta ekonomik canlanma dönemlerinde bile bir iş sahibi olabilme şanslarının son derece düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Raporda yer alan veriler, OECD ülkelerinde yaklaşık 40 milyon gencin ne eğitimde, ne de istihdamda yer almadığını göstermektedir. Bu rakam, 15-29 yaş grubundaki gençlerin yüzde 15'ini oluşturmaktadır. Bu gençlerin üçte ikisi herhangi bir iş aramamaktadır. OECD ülkeleri içinde 20 -24 yaş grubunda ne eğitimde ne de istihdamda yer almayan kadınların oranı yüzde 18.5 iken; aynı oran erkeklerde yüzde 15.5'tir. Bu bağlamda, eğitime katılımı ve eğitim-istihdam ilişkisi çerçevesinde cinsiyet eşitsizliklerinin sürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. **Günümüzde okuldan işe geçiş süreci erkeklere kıyasla kadınlar için daha zorludur.**

OECD verileri, 30 yaş altında istihdamda olan her on gençten neredeyse birinin ekonomik kriz döneminde işini kaybetmiş olduğunu göstermektedir. 2007 - 2014 yılları arasında İspanya, Yunanistan ve İrlanda'da istihdamda yer alan gençlerin sayısı yarı yarıya azalmıştır. Üstelik, ekonomik toparlanmaya rağmen OECD ülkelerinde yaşayan gençler arasındaki istihdam oranı 2010 yılından bu yana değişmemiştir. Söz konusu oran bugün bile kriz öncesi seviyesinin altında devam etmektedir. Ne eğitimde ne de istihdamda yer almayan gençlerin sayısının yüksek olması, OECD tahminlerine göre 360 - 605 milyar dolar düzeyinde tahmin edilen büyük bir ekonomik maliyet anlamına gelmektedir. Bu rakam, toplam OECD gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 0.9 ila 1.5'ine eşdeğerdir. Ne eğitimde ne de istihdamda yer almayan gençlerin oranının azaltılması açısından gençlerin erken yaşlarda okuldan ayrılmalarının önlenmesi oldukça önemli bir mücadele alanıdır. Bu konuda yürütülen çalışmalara rağmen, OECD ülkelerinde yaşayan 24 - 34 yaş grubundaki her on kişiden altısının lise eğitimini tamamlamadan okulu bıraktığı görülmektedir. Bu açıdan, kadınlar erkeklere oranla ortalama 1.4 kat daha fazla atalet riski ile karşı karşıyadır. Bu durumun arkasında yatan neden, kadınların pek çoğu için çocuk bakımı maliyetlerinin yüksek olması ve bakım sorumluluklarının kadın istihdamı açısından temel bir bariyer haline gelmesidir.

ILO ve OECD araştırmalarında üzerinde durulan hususlar ışığında, Türkiye'de genç neslin geleceğinin risk altında olabileceği olasılığına dikkat çekmek gerekmektedir. OECD ülkeleri arasında ne istihdamda ne de eğitimde yer alan atıl gençlerin oranının en yüksek olduğu ülkelerden biri de Türkiye'dir. OECD tarafından yayınlanan İstihdam Görünümü 2016 raporunda yer alan ne eğitimde ne de istihdamda olmayan gençlerle ilgili istatistiklere göre, Türkiye'de 2015 yılı itibarıyla 15- 29 yaş grubundaki gençlerde atalet oranı yaklaşık yüzde 30'dur. Bu oranla, Türkiye yüzde 15 olan OECD ortalamasını ikiye katlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Hanehalkı İşgücü İstatistikleri içinde ilk kez Ağustos 2016 verisinde yayımlanan çalışmayan ve örgün ya da yaygın eğitim görmeyen gençlerin toplam nüfus içindeki oranı 27.2'dir. Erkeklerde yüzde 17.9 olan söz konusu oran kadınlarda yüzde 36.7'ye yükselmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'de herhangi bir eğitim ya da yetiştirme programına kayıtlı olmayan gençlerin oranının

Günümüzde
okuldan işe geçiş
süreci erkekler
kıyasla kadınlar
daha zorludur.

oldukça yüksek olduğu açıktır. Bu şartlar altında, genç ve dinamik nüfus yapısına rağmen, Türkiye için demografik bir fırsat penceresi veya genç nüfus avantajından bahsetmeden önce bir kez daha düşünülmesi gerekmektedir.

Yukarıda üzerinde durulan sorun alanları, gerek küresel düzeyde gerekse Türkiye için ülke düzeyinde oldukça önemli olmakla birlikte, Türkiye için özellikle bölgesel açıdan da önemli farklılıklar söz konusudur. Bu anlamda, bölgesel gelişmişlik düzeylerinin işgücüne katılma, istihdam, işsizlik ve işgücüne dahil olmama gibi temel işgücü piyasası göstergeleri bakımından ciddi farklılıklara yol açtığı gözlenmektedir.

Bu çalışmada, Diyarbakır'ın dört merkez ilçesinden biri olan Sur'da Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın finansal desteğiyle Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA) Diyarbakır Şubesi tarafından yürütülmekte olan Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen bulgular, gençlerin işgücü piyasasındaki dezavantajlı durumunu inceleyen teorik arka plan dikkate alınarak analiz edilmiştir. Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Projesi'nin amacı, Diyarbakır Sur İçi bölgesinde hizmet sunan, imalat ve ticaret yapan esnaf ve sanatkarların bölgede yaşanan olaylardan etkilenmesi ile işsiz kalan gençlerin ekonomik ve sosyal durumlarını tespit etmek ve mesleki yeterliliklerini belirleyebilmektir. Saha araştırmasından elde edilen bulgular, esas olarak işsiz gençler için yeni iş ve meslek alanları yaratılması ve söz konusu gençlerin nitelik ve beceri eksikliklerini tamamlamaları için alternatif mesleki eğitimler önerilmesi şeklindeki proje hedeflerine katkı sunulabilmesi çerçevesinde çok yönlü olarak analize dahil edilmiştir.

Çalışmada öncelikle gençlerin işgücü piyasasında karşılaştığı zorluklar, işsizlik ve uyumsuz eşleşme çerçevesinde teorik olarak ele alınmış, sonrasında genç işsizliğinin gerek küresel düzeyde, gerekse Türkiye işgücü piyasasında ulaştığı boyutlar istatistikler üzerinden değerlendirilmiştir. Sur gençliğinin işgücüne katılım ve mesleki eğitim eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen saha araştırması bölümünde ise ilk olarak araştırma tasarımına ilişkin genel hususlar üzerinde durulmuş, daha sonra araştırmadan elde edilen bulgular katılımcı profili, hanehalkı özellikleri, istihdam, işsizlik, işgücü piyasası ve mesleki eğitim beklentileri gibi işgücü piyasası göstergeleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

Diyarbakır Sur İçi Bölgesinde yaşayan 15 - 34 yaş grubundaki 500 gençle yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak yapılan saha çalışmasının sonuçları, araştırmaya katılan gençlerin genel olarak düşük eğitim düzeylerine sahip olduklarını, düşük gelirli hanelerde yaşadıklarını, işgücü piyasasında yüksek işsizlik oranları, kayıt dışı istihdam, geçici çalışma, düşük ücret düzeyi ve mesleksizlik gibi önemli sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını göstermiştir. Bununla birlikte, alan çalışmasından elde edilen bölgeye özgü en önemli bulgulardan biri de İŞKUR'a atfedilen önem ile ilgilidir. Özellikle bölgenin geleneksel, ataerkil aile yapısı düşünüldüğünde, çoğunlukla işgücü piyasasının dışında kalan kadınlar açısından İŞKUR tarafından yürütülmekte olan Toplum Yararına Programlarının önemli bir iş kapısı olarak algılandığı ve bu sebeple kuruma ilişkin beklenti düzeyinin çok yüksek olduğu görülmüştür.

Bölgeye ilişkin işgücü piyasası odaklı çalışmaların sınırlı olması, konuyla ilgili daha fazla sayıda çalışmaya ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, özellikle yaşanan terör olayları ve çatışmalar nedeniyle güvenli olmayan gündelik yaşam ile çok sayıda iş yerinin kapanması ve/veya ekonomik faaliyetlerin durdurulması sebebiyle ciddi anlamda kesintiye uğrayan sosyo-ekonomik yaşam koşulları da göz önüne alınarak, bölge gençliğinin geleceğe yeniden umutlu bakmasına yardımcı olabilecek çözüm yolları aranmaktadır. Bu çalışmayla, ayrıca, gelecekte bölgeye ilişkin olarak yapılabilecek işgücü piyasası odaklı makro ve mikro çalışmalara katkı sağlanması da amaçlanmaktadır.

GENÇLERİN
İŞGÜCÜ PİYASASINDA
KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR

2. GENÇLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINDA KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR

Bu bölümde, gençlerin işgücü piyasasında karşı karşıya kaldıkları sorunlar işsizlik ve uyumsuz eşleşme şeklinde iki temel çerçevede ele alınacaktır.

2.1. Genç İşsizliği

Pek çok ülkede yetişkinlerle karşılaştırıldığında gençler iki katı daha yüksek işsizlik riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Son yıllarda her ne kadar çalışmanın anlamı değişiyor ve insanlar kendileri için daha fazla boş zaman istiyor olsa da, işgücü piyasasında hala yaygın şekilde geçerli olan ömür boyu çalışma eğilimidir. Ancak eğitimini tamamladıktan sonra işgücü piyasasına giriş için çok uzun süre bekleyen gençler, kariyerlerinin daha en başında uzun zaman boşa kalmakta, gün geçtikçe pazarlık güçlerini kaybetme ve yaşamboyu kazançları açısından da istihdamdakilere oranla dezavantajlı bir duruma düşmektedir. Literatürde yara izi etkisi ile açıklanan söz konusu dezavantajlı durum, 20'li yaşlarında uzun dönemli işsizlik olgusu ile yüz yüze gelen kişilerin, genellikle 50'li yaşlarına geldiklerinde daha düşük gelir seviyesi ve istenilenin çok gerisinde kalmış bir kariyer profili ile karşı karşıya kalmaları şeklinde ortaya çıkmaktadır (Arulampalam, 2000: 1; Gregg ve Tominey, 2004: 3; CEDEFOP, 2010: 49; UNDP, 2014: 66).

Geçmişteki işgücü piyasası deneyimlerinin kalıcı etkilerini ele alan teorik yaklaşımlardan (Beşeri Sermaye Teorisi ve ümidi kırılmış işgücü etkisi) hareketle açıklanan yara izi etkisi, düşük ücretler ve gelecekte de devam edebilen yüksek işsizlik riskine yol açmaktadır. Yapılan pek çok çalışma, işsizliğin özellikle işgücü piyasasına ilk kez giren gençler açısından uzun sürmesinin, dahası neredeyse kalıcı hale dönüşmesinin gelecekteki işgücü piyasası çıktıları üzerinde ciddi anlamda olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Yara izi etkisinin, özellikle 2008 küresel ekonomik krizinden sonra gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkenin önemli bir problemi haline gelen yüksek genç işsizliğinin uzun dönemli etkilerine ilişkin teorik tartışmalarda önem kazandığı görülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, gençler yetişkinlere oranla daha yüksek işsizlik riski taşımaktadır. Bu durumun farklı nedenleri vardır. Genç işsizliğini açıklayan nedenler arasında, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ön plana çıkan ilk husus demografik yapı ve genç nüfus patlamasıdır (World Bank, 2012: 207). Toplam nüfus içinde genç nüfus payının fazla olması nedeniyle, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkeler genç işsizliği baskısını ciddi anlamda hissetmektedir. Ancak demografik yapı hikayenin bütününe açıklayamamaktadır. Genç işsizliğinin temel nedenlerinden biri, gençlerin iş tecrübelerinin yetersiz olmasıdır. Genç işsizlerin büyük bir bölümü ilk kez iş arayanlardan oluştuğundan işgücü piyasasına yeni giren deneyimsiz işgücünün niteliklerine uygun bir iş bulması için gereken süre uzun olabilir (Murat ve Şahin, 2011: 97). Bu perspektifte, gençlerin yetişkinlere oranla işsizlik riskiyle daha fazla karşı karşıya kalması doğal görülebilir.

İlk kez iş arayan gençler içinde uzun süre iş arayanların yoğun olması nitelik/ beceri uyumsuzlukları ile de açıklanabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde üniversite öğrencilerinin kamu sektöründe elde edilen menfaatlerin görece olarak daha yüksek olması ile istihdamın daha istikrarlı bir yapı arz etmesi nedeniyle daha çok kamu sektöründe işe girme arzusunda oldukları, yani devlet memurluğunu tercih ettikleri görülmektedir (World Bank, 2012: 207). Bu durumun etkisiyle, bazı eğitim alanları esas olarak kamuya personel sağlamaya odaklanmaktadır. Dolayısıyla, işe alım sürecinde özel sektörün önceliklerini dikkate alan yetkinlik ve becerilerden çok, akademik yeterliliklere önem verilmektedir. Diğer taraftan, Türkiye’de ilk kez işgücü piyasasına giren gençlerin işsiz kalmak yerine nitelik düzeylerinin altındaki işleri kabul etmeyi, büyük ölçüde bir kariyer stratejisi olarak benimsiyor olabilecekleri de düşünülebilir. Daha açık bir anlatımla, gençlerin gittikçe zorlaşan işgücü piyasası koşulları altında iş hayatına bir başlangıç yapabilmek adına nitelik düzeylerinin altındaki işleri kabul ettikleri ileri sürülebilir. Bu şekilde, iş tecrübesi eksikliği telafi ediliyor olabilir. Bu bağlamda, işgücü piyasasında insan kaynağını seçme sürecinde en az eğitim düzeyi ve onu temsil eden diplomalar kadar, öğrencilik döneminde kazanılan iş tecrübesi ve stajların, kişilik özelliklerinin, kendini geliştirme çabalarının ve yabancı dilin de önemli olduğu dikkate alınmalıdır.

20

İşgücü piyasasında bilgi akışının yetersiz olması, yani bilgi asimetrisi yaşanması, genç işsizliğini ortaya çıkaran bir başka nedendir. İş arayanların istihdam fırsatlarına ilişkin bilgiye tam olarak sahip olmaması, bilgi akışının yetersiz olması anlamına gelmektedir. Bu husus, gençlerin iş arama konusunda neden yetişkinlere oranla daha fazla zorlukla karşı karşıya kaldıklarını açıklayan temel argümanlar arasındadır. Genç işsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde, kamu istihdam kurumu, özel istihdam büroları ve işgücü piyasasına ilişkin bilgi akışını sağlayan diğer kaynakların etkinliklerinin yüksek olmadığı görülmektedir.

İşgücü piyasasında işi ve kişileri eşleştiren en önemli kanal, pek çok ülkede kişisel ve sosyal ağlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, bugün çok sayıda insan işgücü piyasasında eş, dost, akraba ilişkileri vasıtasıyla iş aramaktadır. Bu durumun, bir önceki nedenle de yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bu anlamda, çoğu zaman iş arama - bulma sürecinde kimi tanıdığınız, kim olduğunuzdan daha fazla önem kazanabilmektedir (World Bank, 2012: 207). Diğer taraftan, yetişkinler genel olarak eğitimden istihdama geçiş sürecinde olan gençlere oranla daha iyi kişisel ilişkilere ve sosyal ağlara sahip olduklarından daha kolay iş bulabilmektedirler. Ayrıca, - genç bir birey açısından daha olası olduğu gibi - bir kişinin ilişki içinde olduğu insanların büyük bölümü işsizse, söz konusu kişinin iş bulma ihtimali de azalmaktadır.

Genç işsizliğini değerlendirmek noktasında genç nüfus artışı, nitelik/ beceri uyumsuzlukları, iş tecrübesi eksikliği ve eğitimin kalitesine ilişkin sorunlar büyük önem arz etmekle birlikte, sorun sadece arz yönlü ele alınamaz. Bu anlamda, genç işsizliği sorununa talep yönünden de yaklaşılması gerekmektedir (Gündoğan, 2001: 18 - 19). Gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasalarında istihdam edilenlerin eğitim düzeyleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, eğitilmiş kişiler açısından istihdam olanaklarının dahasınırlı olduğu görülmektedir. Söz konusu ülkelerde yüksek eğitilmiş

İşgücüne yönelik işler daha çok kamu sektöründe yaratılmaktayken; özel sektördeki büyümenin temel kaynakları çoğunlukla niteliksiz işgücü talebi doğurmaktadır. Bu bağlamda, yüksek genç işsizliğinin yaşandığı ülkelerde istihdam mücadelesinin sürdürülmesi açısından gerekli olan temel argüman, işgücü piyasasına yeni giren gençler için yeterli sayıda ve uygun istihdam fırsatlarını yaratabilecek olan özel sektörün dinamik bir yapı arz etmesidir.

2.2. Uyumsuz Eşleşme

İşgücü piyasasına giren gençleri işsizlik kadar olumsuz etkileyen bir diğer durum, nitelik ve/veya beceri uyumsuzluklarıdır. Literatürde nitelik ve beceri uyumsuzlukları ya da uyumsuz eşleşme olarak tanımlanabilen durum, işgücünün sahip olduğu nitelikler ile potansiyel işverenler tarafından talep edilen niteliklerin birbirinden farklı olması anlamını taşımaktadır (Quintini, 2011: 10). Arz ve talep arasında böylesi bir uyumsuzluk, özellikle genç işgücünün mevcut işlerle eşleşmesini engellemenin yanı sıra işsizlik oranları üzerinde yukarı yönlü bir baskıya da yol açabilmektedir. İşgücü piyasasında bir yanda, artan işsizlik baskısıyla gençler tarafından gittikçe daha az seçici davranılarak - neredeyse ne iş olsa yaparım düşüncesi içinde - başvurulmuş ilanlar; diğer yanda, firmaların ihtiyaç duydukları nitelik ve becerilere sahip genç işgücünü bulamadıkları yönündeki şikayetleri, önemli bir yapısal soruna işaret etmektedir.

Uyumsuz eşleşme, dikey ve yatay uyumsuzluk olmak üzere iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. İşgücü piyasasındaki bireylerin yapmakta oldukları işlerle uyumlu olmayan eğitim düzeyleri şeklinde karşımıza çıkan uyumsuz eşleşme problemi, başka bir ifadeyle nitelik uyumsuzluğu, dikey uyumsuzluk sorunu içinde değerlendirilirken; yatay uyumsuzluk eğitim alanı ve yapılan işin birbirine uyumlu olmaması anlamına gelmektedir (Robst, 2007: 401).

2.2.1. Yatay Uyumsuzluk: Doğru Nitelikler Yanlış İşlerde

İşgücü piyasasında uyumsuz eşleşme olgusu çerçevesi, sadece bireylerin yapmakta oldukları işlere göre daha az veya daha fazla eğitilmiş olup olmadıklarına odaklanmamaktadır. Uyumsuz eşleşmenin tam olarak anlaşılabilmesi için bireylerin işlerini başarıyla yerine getirebilmeleri açısından doğru eğitim alanından mezun olup olmadıklarının da sorgulanması gerekmektedir. Buna karşılık, eğitim alanı ve yapılan iş/meslek arasındaki uyumsuzluğu ya da literatürdeki ifadesiyle yatay uyumsuzluğu (Robst, 2007) ele alan çok az sayıda çalışma söz konusudur.

Eğitim sistemi içindeki farklı eğitim alanlarının işlevinin, gençleri işgücü piyasasındaki işlere hazırlamak olup olmadığına yönelik tartışma çerçevesi çok önemli olmasına rağmen, ampirik açıdan cevaplanması zor bir konudur. Bununla birlikte, kavramsal çerçeveyi işlevselleştirmek de karmaşıktır. Bunun nedeni, bazı işlerin (örneğin, yöneticilik) spesifik bir eğitim alanı ile doğrudan eşleşmemesidir. Ayrıca, bazı eğitim alanları genel nitelikleri geliştirmek üzere tasarlanmışken; diğer bazı eğitim alanları doğası gereği daha spesifik niteliklere odaklanmaktadır. Bu anlamda, örneğin mühendislik, tıp eğitimi gibi bazı alanlar bireylere diğer mesleklere kolayca transfer edilemeyen, ilgili mesleğe özgü nitelikleri kazandırmaktayken; sanat ve beşeri bilimler gibi bazı alanlar, geniş bir iş yelpazesinde kullanılabilecek daha genel nitelikleri kazandırmaktadır.

OECD tarafından yayınlanan *Uluslararası Yetişkin Becerilerinin Ölçülmesi Programı (PIAAC) sonuçlarının analizine dayanan araştırmasında, Montt (2015) eğitim görülen alan ile yapılan iş arasındaki uyumsuzluğu OECD ülkeleri açısından karşılaştırmalı olarak incelemiştir. 22 OECD ülkesini kapsayan söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre, çalışanların yaklaşık yüzde 39'u eğitim alanlarıyla uyumlu olmayan işlerde istihdam edilmektedir. Bu anlamda, örneğin insan sağlığı alanında istihdam edilmesi gereken bir psikoloğun çağrı merkezinde müşteri temsilcisi olarak çalışması eğitim görülen alan - yapılan iş uyumsuzluğu çerçevesinde değerlendirilmektedir. Montt'un analizi, eğitim gördükleri alanların dışında istihdam edilenlerin en yüksek düzeyde olduğu ülkelerin Kore (yüzde 50), İngiltere (yüzde 50), İtalya (yüzde 49) ve Avustralya (yüzde 48) olduğunu göstermektedir (Montt, 2015: 11). Söz konusu ülkelerde, istihdamdakilerin neredeyse yarısının eğitim gördükleri alanlarla uyumlu olmayan işlerde çalıştıkları ortaya çıkmaktadır.*

Tablo 1. OECD Ülkelerinde Eğitim Görülen Alan ile Yapılan İş Uyumsuzluğu (Yüzde)

Ülke	Yüzde	Ülke	Yüzde
Kore	50	Güney Kıbrıs	38
İngiltere	50	Çek Cumhuriyeti	38
İtalya	49	Slovakya	38
Avustralya	48	Kanada	37
Japonya	45	Estonya	35
ABD	45	Danimarka	35
İspanya	44	Hollanda	34
Fransa	42	İsveç	34
Rusya	42	Norveç	33
İrlanda	42	Avusturya	28
Polonya	41	Almanya	26
OECD Ortalaması	39	Finlandiya	23
Belçika	39		

- *Kaynak: Montt, Guillermo, The causes and consequences of field - of - study mismatch: An analysis using PIAAC, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No: 167, 2015.*

Öte yandan, OECD verilerine göre, Finlandiya (yüzde 23), Almanya (yüzde 26), Avusturya (yüzde 28) ve Norveç (yüzde 33) gibi ülkelerde yatay uyumsuzluk problemi daha düşük oranda yaşanmaktadır. Bu durum, bir kez daha mesleki eğitimin öneminin altını çizmektedir. Öyle ki, uyumsuzluğun görece olarak düşük olduğu Almanya, Finlandiya ve Avusturya gibi ülkelerde mesleki eğitim sistemi oldukça gelişmiş durumdadır. Bu ülkelerde, herkesin yükseköğretime yönlendirilmesi yerine, mesleki eğitim yoluyla bir taraftan işgücü piyasasının nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması; diğer taraftan insanların eğitime yaptıkları yatırımların karşılığını almaları, yani eğitimleriyle uyumlu eşleşen işlerde çalışmaları ve daha düşük işsizlik riski taşımaları sağlanmaktadır.

Montt'un araştırmasından elde edilen sonuçlar, bazı eğitim alanlarının mezunları açısından daha yüksek uyumsuzluk riski taşıdığını göstermektedir. Bu bağlamda, özellikle dil, beşeri bilimler ve güzel sanatlar ile ziraat ve veterinerlik mezunlarının yaklaşık dörtte üçü, eğitimlerine uygun olmayan alanlarda istihdam edilmektedir (Montt, 2015: 15). Buna karşılık, uyumsuzluğun nispeten daha düşük olduğu eğitim alanlarının matematik, bilgisayar ve fen bilimleri olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, matematik, bilgisayar ve fen bilimleri mezunlarının mesleki alanı dışında çalışma riski daha düşüktür.

2.2.2. Uyumsuz Eşleşmenin Maliyeti

Bugünün işgücü piyasası dinamikleri, daha eğitilmiş kişilerin daha kolay iş bulacakları, daha yüksek ücretler alacakları, daha iyi kariyer fırsatlarına ulaşacakları ve daha düşük işsizlik riski ile karşılaşacakları şeklindeki genel inanın geçmişteki kadar geçerli olmadığını ortaya koymaktadır. İşgücü piyasasının talep kesimini temsil eden aktörlerin temel beklentisi, ihtiyaçlarına uygun özellikleri taşıyan işgücüne sahip olabilmektir. Bu açıdan, daha yüksek eğitilmiş ve daha nitelikli olmak, mutlaka iyi bir iş bulabilmek anlamına gelmemektedir. Montt'un araştırması, eğitim düzeyleri ve alanları itibarıyla uyumsuz eşleşme içinde olan çalışanların, yaptıkları iş ve eğitimleri uyumlu eşleşmiş olanlara göre saatlik yüzde 25 daha az para kazandıklarını ortaya koymaktadır (Montt, 2015: 22). Çalışan açısından kazanç kaybı, motivasyonun ve iş memnuniyetinin düşük olmasına yol açan bu durum, diğer taraftan işverenler ve ülke ekonomisi için verimlilik kaybına neden olmaktadır. Yapılan tahminler, örneğin uyumsuzluğun görece daha yüksek olduğu İngiltere, Kore ve İrlanda'da yatay uyumsuzluk nedeniyle gayri safi yurt içi hasılanın yaklaşık yüzde 1'i düzeyinde bir maliyetin ortaya çıktığını göstermektedir (Montt, 2015: 77). Dolayısıyla, doğru ve gerçekçi bir kariyer rehberliği sistemi, farklı alanlar arasında esneklik sağlayabilecek becerilere odaklanan aktif işgücü piyasası programları ile işgücü piyasasının ihtiyaçlarını doğru şekilde ortaya koyacak talep yönlü araştırmalara ihtiyaç büyüktür.

3

**KÜRESEL İŞGÜCÜ
PİYASASINDA
GENÇLERİN
DURUMU**

3. KÜRESEL İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇLERİN DURUMU: KAYBEDENLER KULÜBÜNÜN BİRER ÜYESİ OLMAK

Tüm dünyayı derinden etkileyen 2008 ekonomik krizinin üzerinden 8 yıl geçmesine rağmen, küresel işgücü piyasası hala tam olarak kriz öncesi günlerine dönememiştir. Yaşanan süreçte, ekonomik krizin etkisiyle işgücü piyasasında işini kaybeden ya da yeni girdiği piyasada istediği gibi bir iş bulamayan milyonlarca kişi olmuştur. Ancak özellikle gençler gibi bazı gruplar krizden çok daha fazla etkilenmiş ve bu sebeple, çok sayıda genç geleceğe ilişkin hayallerini ertelemek veya bu hayallere tamamen veda etmek zorunda kalmıştır.

2015 yılı itibarıyla bir miktar azalmış olan küresel genç işsizliği, ILO tarafından yayınlanan *Gençler için Küresel İstihdam Eğilimleri ve Sosyal Görünüm 2016* (World Employment and Social Outlook 2016: Trends for Youth) raporuna göre 2016 yılında yeniden artmaya başlamıştır. ILO tahminlerine göre, 2015 yılında yüzde 12.9 düzeyinde seyreden küresel genç işsizliği oranı, 2016 yılı itibarıyla yüzde 13.1'e ulaşmıştır (ILO, 2016). Bununla birlikte, ILO genç işsizliği oranının 2017 yılında da değişmeyeceği öngörüsüne sahiptir.

ILO raporu, son 3 yıl içinde küresel genç işsizliğinin ilk kez yükseldiğini ortaya koymaktadır. Rapora göre, 2015 yılından bu yana yaklaşık yarım milyonluk bir artışla halihazırda küresel düzeyde 71 milyon işsiz genç bulunmaktadır (ILO, 2016). Ancak ILO'yu asil endişelendiren sorunun, özellikle yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde bir işe sahip olduğu halde aşırı veya orta düzey yoksulluk içinde yaşayan gençlerin sayısı olduğu görülmektedir. ILO verileri, çalıştığı halde aşırı veya orta düzey yoksulluk içinde yaşayan gençlerin oranının yüze 37.7 olduğunu göstermektedir. Bu oran, 156 milyon gencin çalıştığı halde kendisi ve varsa bakmakla yükümlü olduğu ailesi için yeterli gelir elde edemediği anlamına gelmektedir. Söz konusu oran, yetişkinler için yüzde 26 düzeyindedir.

Öte yandan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasalarında gençler açısından farklı sorunlar söz konusudur. Gelişmiş ülkelerde yüksek genç işsizliği ve uzun süre iş bulamaması nedeniyle ümidi kırılan gençlerin kalıcı hale gelmesi sorunları yaşanırken; gelişmekte olan ülkelerin çok daha ciddi sorunlarla karşı karşıya oldukları söylenebilir. Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerin tek problemi daha fazla sayıda iş yaratabilmek değildir. Gelişmekte olan ülkelerde, aynı zamanda, eksik ya da kayıt dışı istihdam içinde yer alan gençleri bir an önce niteliklerine uygun ve kayıtlı işlere yönlendirebilmek ile çalışan yoksulluğu (çalıştığı halde günde 1.90 doların altında gelir elde edenlerin durumu) gibi yapısal sorunlarla mücadele etmek de son derece önemlidir.

Tablo 2. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin İşgücü Piyasasındaki Karşı Karşıya Oldukları Sorunlar

Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler
İş arayan her 3 gençten biri, en az 6 aydır işsizdir.	Dünya üzerinde her 10 gençten 9'u gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır.
Yükseköğretim mezunu gençler, giderek artan oranda niteliklerinin altındaki işleri kabul etmektedir.	İstihdamdaki her 10 gençten 5'i nitelikleriyle uyumsuz işlerde çalışmaktadır.
Avrupa Birliği'nde istihdamdaki her 10 gençten 4'ü geçici iş sözleşmesi ile çalışmaktadır.	İstihdamdaki her 10 gençten 6'sı düzenli olmayan iş ilişkisi içindedir.
	İstihdamdaki her 10 gençten 6'sı, ortalama ücret düzeyinin altında kazanmaktadır.
	İstihdamdaki her 10 gençten 8'i kayıt dışı çalışmaktadır.

- *Kaynak: ILO, A Generation at Risk: Global Employment Trends for Youth 2013, http://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_221484/lang--en/index.htm, (Erişim: 12.11.2016).*

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, genç işgücü açısından işgücü piyasasında işsiz olmak kadar önemli diğer bir sorun, çalıştığı halde kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu ailesi için yeterli geliri elde edememektir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bugün dünyada çalıştığı halde yoksullukla mücadele eden çok sayıda genç vardır ve söz konusu gençlerin büyük bir bölümü gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. ILO verilerine göre, çalıştığı halde günde 1.90 doların altında gelir eden gençler açısından en yüksek riski taşıyan ülkeler; Nijerya (yüzde 56), Bangladeş (yüzde 64), Madagaskar (yüzde 81) ve Afganistan'dır (yüzde 83). Bu ülkelerde yaşayan gençleri, kazandıkları gelir dikkate alındığında aşırı yoksul olarak tanımlamak mümkündür. Diğer taraftan, Türkiye'de söz konusu oran oldukça düşüktür. Türkiye'de çalıştığı halde yoksul olan gençlerin oranı sadece yüzde 1'dir (ILO, 2016). Buna karşılık, Türkiye'nin de içinde olduğu yükselen ekonomiler kategorisinde yer alan Rusya'da yüzde 2, Çin'de yüzde 6, Brezilya'da yüzde 3 ve Hindistan'da yüzde 15'tir. Bu anlamda, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip Türkiye'nin, yükselen ekonomiler içinde istihdamdaki gençler açısından en düşük aşırı yoksulluk riskine sahip ülke konumunda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Aşağıdaki tabloda, ILO verilerine göre gençlerin iş bulmakta en çok zorlandıkları ülkelere ilişkin risk haritası yer almaktadır.

Tablo 3. Genç İstihdamı Açısından Küresel Risk Haritası

Risk Grubu	Ülkeler	İşsizlik Oranı
En Yüksek Risk	İtalya, İspanya, Yunanistan, Bosna Hersek, Sırbistan, Tunus, Güney Afrika	Gençler arasındaki işsizlik oranı genel olarak yüzde 35'in üzerinde seyretmektedir.
Yüksek Risk	Sudi Arabistan, Yemen, Mısır, Cezayir	Genç işsizliği oranının yüzde 28 - 35 arasında olduğu görülmektedir.
Orta Risk	Finlandiya, Ukrayna, Fransa, Romanya, Brezilya, Slovakya, Endonezya İran, Kenya	Gençlerin işgücü piyasasına girdiklerinde karşı karşıya oldukları işsizlik riski yüzde 20 - 28 aralığındadır.
Daha Düşük Risk	ABD, Meksika, İsviçre, Norveç, İsveç, Hollanda, İngiltere, İrlanda, Avusturya, Lüksemburg, Çek Cumhuriyeti, Türkiye, Rusya, Polonya, Macaristan, Avustralya, Çin, Hindistan, Pakistan	Gençler arasındaki işsizlik oranı yüzde 7 - 20 düzeyindedir.
En Düşük Risk	Almanya, Japonya, Kazakistan, Tayland	Gençlere diğer ülkelere kıyasla daha fazla iş imkanı sunulmaktadır. Bu gruptaki ülkelerde genç işsizliği oranları yüzde 7'nin altındadır.

- *Kaynak: ILO, World Employment and Social Outlook 2016: Trends for Youth, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_513739.pdf, (Erişim: 09.11.2016).*

Ekonomik kriz sonrası dönem içerisinde son birkaç yılda daha çok sayıda gencin iş bulmuş olmasına rağmen, istihdamda yer aldıkları işlerin kalitesinin gençlerin beklentilerinin altında kaldığı görülmektedir (ILO, 2015). Öte yandan, uzun dönemli işsizlik gençler için adeta bir kabus olmaya devam etmektedir. ILO verilerine göre, örneğin Avrupa Birliği'nde yaşayan her 3 işsiz gençten biri bir yıldan uzun süredir iş aramaktadır.

ILO raporunda vurgulanan hususlardan biri de işgücü piyasası göstergeleri açısından söz konusu olan cinsiyetler arasındaki farklılıklardır (ILO, 2016). Dahası, genç kadınlar ve genç erkekler arasındaki bu eşitsizlik, yetişkinliğe de taşınmaktadır. Bu anlamda, işgücüne katılım ve istihdam açısından yaratılan fırsatlara ulaşmada genç kadınlar genç erkeklerin ardında kalmaktadır. Öyle ki, 2016 yılı istihdam oranlarına bakıldığında, genç erkekler için yüzde 53.9 olan istihdam oranının genç kadınlar için yüzde 37.3 düzeyinde kaldığı görülmektedir.

Silahlı çatışmalar, iç savaşlar ve doğal afetler gibi pek çok başka sebeple birlikte, bugün dünya üzerindeki göç haritasını şekillendiren nedenler arasında kaliteli iş imkanlarının düşük olması, yüksek işsizlik, çalışan yoksulluğu gibi işgücü piyasası temelli faktörler de bulunmaktadır. 2015 yılı itibarıyla, küresel düzeyde 15 - 29 yaş grubundaki gençler içinde kalıcı şekilde başka bir ülkeye göç etmek isteyenlerin oranı yüzde 20'dir (ILO, 2016). Söz konusu oran Sahra Altı Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'de yüzde 38 ve Doğu Avrupa'da yüzde 37 ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

4

TÜRKİYE
İŞGÜCÜ PİYASASINDA
GENÇ İŞSİZLİĞİ

4. TÜRKİYE İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇ İŞSİZLİĞİ

Türkiye genç ve dinamik nüfus yapısıyla dikkat çeken bir ülkedir. TÜİK tarafından yayınlanan Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Ağustos 2016 dönemi itibarıyla Türkiye’de 15 - 24 yaş grubundaki nüfus 11 milyon 858 bindir. Genç nüfusun 5 milyon 348 bini işgücüne katılmakta; buna karşılık 6 milyon 510 bin genç işgücüne dahil olmamaktadır. Bununla birlikte, 4 milyon 282 bin genç istihdamda yer almakta ancak 1 milyon 65 bin genç iş aradığı halde bulamamaktadır. Tablo 4, Türkiye işgücü piyasasındaki genç işgücü profilini göstermektedir. Tabloda yer alan verilere göre, Ağustos 2016 dönemi için gençlerin işgücüne katılma oranı yüzde 45.1 ve istihdam oranı yüzde 36.1 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Türkiye İşgücü Piyasasında Genç İşgücü Profili, Ağustos 2016 Dönemi

(Bin Kişi)	Kadın	Erkek	Toplam
15 - 24 Yaş Grubundaki Nüfus	5.887	5.971	11.858
İşgücü	1.932	3.416	5.348
İstihdam Edilenler	1.448	2.835	4.282
Zamana Bağlı Eksik İstihdam	26	40	66
Yetersiz İstihdam	34	92	125
İşsizler	484	581	1.065
İşgücüne Dahil Olmayanlar	3.955	2.556	6.510
(Yüzde)			
İşgücüne Katılma Oranı	32.8	57.2	45.1
İstihdam Oranı	26.4	47.5	36.1
İşsizlik Oranı	25.1	17.0	19.9
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	32.4	19.8	24.1

- Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; “15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun İşgücü Durumu, Toplam- Kadın- Erkek”, (Erişim) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 16.11.2016.

Türkiye’de işsizliğin yapısal özelliklerinden biri, genç işsizliğinin genel işsizlik oranlarının yaklaşık 2 katı düzeyinde olmasıdır. Başka bir ifadeyle, yaş grupları açısından işsizlikten en fazla etkilenen grup, gençlerdir. Bununla birlikte, Türkiye’de son yıllarda özellikle yüksek eğitim almış gençlerin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına tam olarak cevap veremedikleri ve işsiz kaldıkları görülmektedir. Tablo 5’te yer alan verilere göre; 2016 yılı Ağustos dönemi itibarıyla gençler arasındaki işsizlik oranı yüzde 19.9’dur. Bu oran tarım dışı sektörlerde bir miktar daha yükselerek yüzde 24.1 düzeyine ulaşmaktadır. Söz konusu veriden yola çıkarak, Türkiye işgücü piyasasına katılan ve tarım dışı sektörlerde iş arayan her dört gençten neredeyse birinin işsiz kaldığını söylemek mümkündür.

Tablo 5. Türkiye İşgücü Piyasasında Genç İşsizliği

Yıllar	İşsizlik (Bin kişi)			İşsizlik Oranı (Yüzde)			Tarım Dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)			Genel İşsizlik Oranı (Yüzde)
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
2005	303	607	910	19.3	19.3	19.3	29.0	22.7	24.5	10.3
2006	302	556	858	19.7	18.2	18.7	28.3	20.6	22.8	9.9
2007	301	571	871	20.8	19.6	20.0	27.4	21.5	23.3	10.3
2008	313	584	897	21.2	20.1	20.5	28.5	22.3	24.2	11.0
2009	379	746	1.126	25.0	25.4	25.3	32.9	28.4	29.8	14.0
2010	358	604	961	23.0	21.0	21.7	30.7	23.7	25.9	11.9
2011	327	505	832	20.7	17.1	18.4	28.1	19.4	22.1	9.8
2012	301	474	775	19.9	16.3	17.5	26.1	18.5	20.9	9.2
2013	351	506	857	21.9	17.0	18.7	28.4	19.0	22.0	9.7
2014*	331	527	858	20.4	16.6	17.9	26.2	18.7	21.0	9.9
2015*	390	529	919	22.2	16.5	18.5	27.8	18.3	21.4	10.3
2016*,**	484	581	1.065	25.1	17.0	19.9	32.4	19.8	24.1	11.3

* 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin göstergeler, işsizlik hesaplamasında kullanılan yeni yöntemle göre yapılan hesaplamalara dayanmaktadır.

** En Güncel Veri: Ağustos 2016.

- Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları; "15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun İşgücü Durumu, Toplam- Kadın- Erkek", (Erişim) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 16.11.2016.

Diğer taraftan, genç işsizliği problemini Türkiye'nin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak yorumlamak pek doğru olmayacaktır. Çalışmanın daha önceki bölümünde de üzerinde durulduğu gibi, genç işsizliği günümüzde sadece Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin değil; aynı zamanda gelişmiş ülkelerin de temel işgücü piyasası sorunları arasındadır. Hatta, Yunanistan, İspanya, İtalya, Portekiz gibi küresel ekonomik kriz nedeniyle genç işsizliğinin yüzde 50'lere ulaştığı (ILO, 2016) Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye'nin görece olarak daha iyi durumda olduğu bile söylenebilir.

Türkiye işgücü piyasasında gençler açısından temel problemler;

- *Ekonomik durgunluklar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan talep yetersizlikleri,*
- *Ne eğitimde ne istihdamda yer almayan gençlerin oranının yüksek olması,*
- *Okuldan işe geçiş sürecinde yaşanan zorluklar,*
- *Nitelik ve beceri uyumsuzlukları,*
- *İşsizlik riski açısından cinsiyetler arası farklılıklar,*
- *İşgücü piyasasına dahil olmama yönündeki eğilimin yüksek olması,*
- *Genç işsizliğinin kalıcı ve yapısal bir problem haline gelmesi şeklinde sıralanabilir.*

Genç işsizliği cinsiyetler itibarıyla değerlendirildiğinde ise, 15-24 yaş grubundaki kadınların aynı yaş grubundaki erkeklere oranla işsizlik riski ile daha fazla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Türkiye işgücü piyasasında genç işsizliğine ilişkin göstergeler de bu tespiti doğrular niteliktedir. Tablo 5'te de görüldüğü üzere, Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre Ağustos 2016 dönemi itibarıyla genç kadınlar arasındaki işsizlik oranı yüzde 25.1 iken; genç erkekler için işsizlik oranı yüzde 17'dir.

5

SUR GENÇLİĞİNİN
İŞGÜCÜNE KATILIM
VE MESLEKİ EĞİTİM
EĞİLİMİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK
SAHA ARAŞTIRMASI

5. SUR GENÇLİĞİNİN İŞGÜCÜNE KATILIM VE MESLEKİ EĞİTİM EĞİLİMİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amaçları, sınırlılıkları, yöntemi, araştırma alanı, veri toplama aracı, etik unsurlar, araştırmacı gözlemleri, verilerin toplanması ve analizi ile araştırmadan elde edilen bulgular hakkında bilgi verilmektedir.

5.1. Problem

Bu çalışmanın konusu, Diyarbakır Sur İçi bölgesinde hizmet sunan, imalat ve ticaret yapan esnaf ve sanatkarların bölgede yaşanan terör olaylarından etkilenmesi nedeniyle işsiz kalan çalışanların ekonomik ve sosyal durumları ile mesleki yeterliliklerinin tespit edilmesidir. Araştırmanın ana hedef kitlesi Sur İçi bölgesindeki iş yerinde çalışmış ancak bölgede yaşanan terör olayları nedeniyle işlerini kaybetmiş olan gençler ile evsiz kalan gençlerden oluşmaktadır. İşsiz kalan gençlerin bir bölümü Sur'da yaşayan kişiler olmakla birlikte, diğer bölümü de bölge dışından çalışmaya gelen kişilerden oluşmaktadır. Yaşanan terör olayları sonrasında, kaç gencin işsiz kalmış olduğuna ilişkin halihazırda sağlıklı veriler bulunmamaktadır. Terör olayları ve çatışmalar nedeniyle Sur İçi bölgesinde mevcut olan güvensiz ortam ve yaşanan uzun sokağa çıkma yasağı, bölgede yaşayan yaklaşık 20 bin kişinin evlerini terk etmek zorunda kalmasına ve Diyarbakır'ın farklı ilçelerine veya farklı merkezlerine göç etmelerine yol açmıştır.

Sur Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan elde edilen verilere göre, 3 ay sokağa çıkma yasağı uygulanan 6 mahallede yaşayan 4 bin 595 aileye maddi yardım desteğinde bulunulmuştur. Sosyo- ekonomik düzeyi çok düşük olan ve ortalama 100 ila 250 TL kiralama bedeli olan evlerde ikamet eden ve zaten sınırlı imkanlarla yaşamını sürdürmeye çalışan binlerce aile, daha zor koşullarda yaşamak ve psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır.

Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği verilere göre, Sur İçi bölgesindeki küçük ve orta ölçekli işletme sayısı 2 bin 200'dür. Söz konusu işletmelerin bin 150'si, yani yüzde 52'si DESOB'a kayıtlı durumdadır. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası'ndan edinilen verilere göre ise 750 işletme odaya kayıtlıdır. Bununla birlikte, bölgede kayıt dışı çalışan çok sayıda işletme bulunmaktadır. Bölgeye ilişkin veriler, terör ve çatışma ortamı sonrasında Sur'da iş yeri olan en az 500 esnafın iş yerini kapattığını, işletmelerin çalışan sayısında da yüzde 30 düzeyinde bir azalma olduğunu göstermektedir. Ayrıca, işletmelerin kapalı kaldıkları süre boyunca istihdam edilenlerin büyük çoğunluğunun herhangi bir gelirden yoksun kaldığı, genel olarak günlük veya haftalık ücretler ile kısa süreli ve geçici şekilde çalıştırıldıkları da görülmüştür. Eylül 2015 sonrasında Sur ilçesindeki işletme ve esnafa ait iş yerlerinde istihdam edilenler, ancak sokağa çıkma yasağı kaldırıldıktan sonra eski iş yerleri tarafından geri çağırılmışlardır. Diğer taraftan, yaşanan terör

olayları nedeniyle zor duruma düşen daha büyük işletmelerde yetiştirilmiş, nitelikli çalışanların işten çıkarılmak zorunda kaldığı ve yasak kaldırıldıktan sonra da bu işletmelerde aynı kapasitede hizmet sunumuna başlanamaması sebebiyle nitelikli işgücü kaybının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

5.2. Amaç

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın finansal desteğiyle MEKSA Vakfı Diyarbakır Şubesi tarafından yürütülen Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Projesinin amacı, Diyarbakır Sur içi bölgesinde hizmet sunan, imalat ve ticaret yapan esnaf ve sanatkarların bölgede yaşanan terör olaylarından etkilenmesi nedeniyle işsiz kalan çalışanların ekonomik ve sosyal durumlarını tespit etmek ve mesleki yeterliliklerini belirlemektir. Proje kapsamında gerçekleştirilen saha çalışmasından elde edilen verilerin analizi ile işsiz gençlere yeni iş ve meslek alanları yaratılması ile söz konusu gençlerin nitelik ve beceri eksiklerini tamamlamaları için alternatif mesleki eğitimler sunulması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, proje kapsamında;

√ Bölgede yaşanan terör olayları nedeniyle evsiz kalan hanelerin ekonomik ve sosyal durumlarının belirlenmesi,

√ Bölgedeki sorunlar nedeniyle işsiz kalan bireylerin tekrar ekonomik hayatta yer edinmelerini sağlamak amacıyla mesleki kapasitelerinin iyileştirilmesine yönelik planlama çalışmalarının yapılması,

√ Mevcut durum tespit çalışmasından elde edilen bulguların ve geleceğe yönelik planlama çalışmalarının yereldeki tüm paydaşlar ile paylaşılması da amaçlanmaktadır.

5.3. Sınırlılıklar

Araştırma alanının yaşanan terör olayları ve çatışmaların etkisiyle içinde bulunduğu mevcut durum, hedef kitle içinde yer alan gençlere ulaşmak noktasında ciddi anlamda zorluk yaşanmıştır. Ancak yine de geçerli veri toplamak için bu zorlukların üstesinden gelmeye çaba gösterilmiştir. Saha araştırması ile toplanan nicel verilerin, katılımcılar tarafından doğru şekilde verilmiş bilgilerden elde edildiği kabul edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, gerek Diyarbakır işgücü piyasasının gerekse Türkiye işgücü piyasasının bütününe yansıtılmamaktadır.

5.4. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmada ve araştırmadan elde edilen bulguların analizinde kullanılan kavramlar tanımlanmaktadır.

Beceri: Eğitim sisteminden kazanılan yeterliliklerin yanı sıra, özellikle deneyimler yoluyla edinilen, işe özgü genel ve teknik yetkinleri ifade etmektedir.

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur.

İlk Düzenli İş: İşgücünün eğitim süreci ardından işgücü piyasasına ilk kez katıldığında ücret düzeyi ve istihdam koşulları itibarıyla süreklilik taşıyan ilk işini tanımlamaktadır.

İstihdam: İstihdamda olanlar, “referans haftası içinde işbaşında olanlar” ve “referans haftası içinde işbaşında olmasalar bile, bir işi olanlar” şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Referans haftası içinde bir ücret ya da elde edeceği kar karşılığı, ücretli- maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren veya ücretsiz aile işçisi olarak bir saat bile olsa herhangi bir işte çalışmış olanlar, istihdamda kabul edilmektedir. Bir iş ya da meslekte bilgi ve beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı, bahşiş vb.) karşılığında çalışanlar da istihdamda kabul edilmektedir.

İşgücü: Bir ülkedeki nüfusun üretici durumda bulunan, başka bir ifade ile ekonomik faaliyete katılan bölümüdür. Kısaca, istihdam edilenler ile işsizlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır.

İşgücü Piyasası: İşgücü arz ve talebinin bir araya geldiği, ücret düzeyi ve diğer çalışma koşullarının belirlendiği ortamdır.

İş Memnuniyeti: Çalışanın işini ve iş yaşamını değerlendirmesi sonucunda olumlu duyguya sahip olmasıdır. Başka bir ifadeyle, çalışanın işe yönelik tutum ve beklentilerin olumlu olması halidir.

İşsizlik: Referans dönemi içinde (son 4 hafta) bir kişinin işsiz sayılabilmesi için;

✓ Referans dönemi içinde bir işinin olmaması,

✓ Bir iş araması ve bu konuda bir girişimde bulunmuş olması,

✓ İş bulduğu taktirde işbaşı yapabilecek durumda olması koşullarını taşıması gerekmektedir.

Mesleki Yeterlilik Belgesi: Mesleğin öngördüğü mesleki eğitimi almış ve ardından yapılan sınavlarda başarılı olmuş kişilere verilen belgedir.

Nitelik: Formel ya da sertifikalı eğitim yoluyla elde edilen kazanımları tanımlamaktadır.

Referans Haftası: Anketin gerçekleştirilmesi istenen dönem. Referans haftası, ankete katılanların çalışıp çalışmadıklarına ilişkin sorular sorulurken esas alınan zaman dilimi olan, bir haftalık süredir. Bu haftanın, anketin uygulanacağı ayın (Ekim) Pazartesi ile başlayıp Pazar ile biten ilk haftası olması planlanmaktadır. Ankete katılan kişilerin istihdamda olup olmadıkları belirlenirken referans haftasındaki durumları esas alınacaktır.

Uyumsuz Eşleşme: Bireyin mevcut işine göre daha yüksek veya daha düşük nitelik ve becerilere sahip olması durumudur.

5.5. Yöntem

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak veri toplama aracı oluşturulmuştur. Diyarbakır'ın Sur ilçesinde yaşayan yaş grubundaki gençlere yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanan anket formları ile katılımcıların profili ile örgün ya da yaygın eğitim sistemi aracılığıyla kazanmış oldukları nitelik ve becerilerin belirlenmesi ve katılımcıların nitelik ve beceri düzeylerinin artırılmasına yönelik olarak gerçekleştirilmesi planlanan iş ve meslek programlarına veri oluşturulması amaçlanmıştır.

Nicel araştırmalar, olay ve olguların dışarıdan ölçümlenmesi, gözlemlenmesi ve deney yapılması yoluyla, betimleme ve nedensellik ilişkisi içinde gerçeklere ulaşmaya çalışan araştırmalardır (Arıkan, 2011: 29). Nicel araştırmalarda, bireylerin davranışları gözlem, deney ve test yoluyla nesnel şekilde ölçülmekte ve sayısal verilerle açıklanmaktadır. Bu tür araştırmalarda temel amaç, insandan, kültürden ve zamandan bağımsız olarak doğruları keşfetmek ve bunları evrensel yasalar olarak genelleştirmektir (Şen, 2005: 345).

Bu çalışmada ortama herhangi bir değişken sokulmaksızın Diyarbakır'ın Sur ilçesinde yaşayan gençlerin mevcut durumları belirlenmeye çalışıldığından, araştırma alanı içinde yer alan gençlerle yüz yüze gerçekleştirilen arz yönlü araştırmada nicel yöntemin kullanılması tercih edilmiştir.

5.6. Araştırma Alanı: Diyarbakır ve Sur İlçesi İşgücü Piyasasında Gençlerin Durumu

İşgücü piyasası göstergeleri açısından ilçe bazındaki verilere ulaşamadığından, il bazında Diyarbakır'a ilişkin veriler ve genç nüfusun işgücü piyasası eğilimleri bakımından da Düzey 2 temelinde Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesi verileri incelenmiştir. TÜİK tarafından yayınlanan il bazında temel işgücü göstergelerine göre, en güncel veriyi temsil eden 2013 yılı itibarıyla Türkiye genelinde en yüksek işsizlik oranının kaydedildiği beşinci sıradaki il Diyarbakır'dır (yüzde 18.7). Bununla birlikte, il bazında işgücüne katılım ve istihdam oranları itibarıyla en olumsuz tabloyu sergileyen iller arasında Diyarbakır da bulunmaktadır. 2013 yılı itibarıyla Diyarbakır'da işgücüne katılma oranı yüzde 37.2 ve istihdam oranı ise yüzde 30.2 düzeyindedir. İşgücüne katılma oranı açısından Türkiye genelindeki en kötü ikinci il durumunda olan Diyarbakır, istihdam oranı açısından da en düşük istihdam oranına sahip iller kategorisinde beşinci sıradadır.

Genç nüfus kategorisi içinde yer alan çeşitli yaş grupları itibarıyla Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesi verilerinin düzenlendiği Tablo 6'dan, genç nüfus içinde yaş arttıkça işgücüne katılım eğiliminin de yükseldiği görülmektedir. Bu durumun esas olarak genç nüfusta eğitime katılım oranlarının gittikçe yükselmesiyle ilişkili olduğu söylenebilir. 2015 yılı için Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesinde işgücüne katılım oranı 15 - 19 yaş grubundaki gençler için yüzde 31.5, 20 - 24 yaş grubundaki gençler için yüzde 48.6 ve 25 - 34 yaş grubundaki yetişkin gençler içinse yüzde 54.6 düzeyindedir. Diğer taraftan, bu eğilim cinsiyetler arasında farklılaşmaktadır. Bu anlamda, farklı yaş gruplarındaki genç erkeklerin işgücüne katılımı genel eğilim ile benzerlik gösterirken, genç kadınlarda 15 - 19 yaş grubuna kıyasla 20 - 24 yaş grubu içinde yükselen işgücüne katılım oranı, 25 - 34 yaş grubunda azalmaktadır.

Bu durumun temel sebebi, kendilerine atfedilen toplumsal cinsiyetçi rol yüzünden kadınların söz konusu yaşlarda evlilik ve çocuk bakmak gerekçeleriyle işgücü piyasasından ayrılmalarıdır.

Tablo 6. Şanlıurfa - Diyarbakır Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İşgücüne Katılım Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)

Yaş Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
15 - 19 yaş grubu	18.8	19.0	41.6	44.3	30.5	31.8
20 - 24 yaş grubu	23.3	27.5	74.9	73.2	46.4	48.6
25 - 34 yaş grubu	19.1	23.2	90.0	87.7	53.9	54.6

- Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçları, (MEDAS kullanılarak düzenlenmiştir), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>, (Erişim: 22.10.2016).

Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesinde yaşayan gençlerin istihdam oranları dikkate alındığında, işgücüne katılım eğilimlerine benzer bir yapının söz konusu olduğu görülmektedir. Buna göre, 2015 yılı itibarıyla Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesinde 15 - 19 yaş grubundaki gençlerin istihdam oranı yüzde 27.2, 20 - 24 yaş grubundaki gençlerin istihdam oranı yüzde 36.5 ve 25 - 34 yaş grubundaki yetişkin gençlerin istihdam oranı da yüzde 44'tür. Farklı yaş gruplarındaki genç erkekler arasında yaş yükseldikçe istihdam oranı da yükselmekte; buna karşılık, genç kadınlarda farklı bir durum gözlenmektedir. 15 - 19 yaş grubunda eğitim sistemi içinde yer alıyor olmanın da etkisiyle çok düşük olan kadın istihdam oranları, 20 - 24 yaş grubunda bir miktar artmakta ancak 25 - 34 yaş grubunda tekrar azalmaktadır.

Tablo 7. Diyarbakır - Şanlıurfa Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İstihdam Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)

Yaş Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
15 - 19 yaş grubu	17.5	18.0	33.2	36.2	25.6	27.2
20 - 24 yaş grubu	19.8	22.6	56.0	52.7	36.1	36.5
25 - 34 yaş grubu	16.2	18.8	71.8	70.5	43.4	44.0

- Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçları, (MEDAS kullanılarak düzenlenmiştir), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>, (Erişim: 22.10.2016).

Çalışmanın odak noktasını oluşturan genç işsizliği açısından bakıldığında ise 2015 yılı için Şanlıurfa - Diyarbakır bölgesinde işsizlik oranının 15 - 19 yaş grubunda yüzde 14.5, 20 - 24 yaş grubunda yüzde 24.9 ve 25 - 34 yaş gurubunda yüzde 19.5 olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, özellikle 20 - 24 yaş grubunda her dört gençten birinin işsiz olduğu görülmektedir. İşsizliğin diğer yaş gruplarına

kıyasla bu grup içinde yüksek olmasının temel sebebi okuldan işgücü piyasasında yaşanan zorluklardır. Genç nüfustaki işsizlik oranları cinsiyetler itibarıyla değerlendirildiğinde, kadın işsizlik oranlarının tüm yaş gruplarında erkeklere daha düşük olduğu görülmektedir. 2015 yılı itibarıyla 15 - 19 yaş grubundaki kadınlar arasında yüzde 5.2 olan işsizlik oranı erkeklerde yüzde 18.4'tür. Aynı dönem için 20 - 24 yaş grubundaki işsizlik oranları kadınlar ve erkekler için sırasıyla yüzde 17.8 ve 25.3'tür. Diğer taraftan, 25 - 34 yaş grubundaki işsizlik cinsiyetler açısından farklılaşmamaktadır. Bu durum, esas olarak bölgedeki kadınların işgücüne dahil olmama yönündeki eğilimlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Şanlıurfa - Diyarbakır Bölgesi İşgücü Piyasasında Genç Nüfusun Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Oranları, 2014 - 2015 (Yüzde)

Yaş Grupları	Kadın		Erkek		Toplam	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
15 - 19 yaş grubu	6.8	5.2	20.2	18.4	16.1	14.5
20 - 24 yaş grubu	14.8	17.8	25.3	28.0	22.4	24.9
25 - 34 yaş grubu	15.4	19.1	20.2	19.6	19.3	19.5

- *Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçları, (MEDAS kullanılarak düzenlenmiştir), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>, (Erişim: 22.10.2016).*

Her ne kadar araştırmanın gerçekleştirildiği bölgeye ilişkin oldukça sınırlı istatistiksel bilgiler bulunsa da, mevcut veriler ışığında bazı tespitler yapmak mümkündür. Bu bağlamda, ilk olarak Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden edinilen istatistiklere göre Sur ilçesinin 2015 yılsonu itibarıyla toplam nüfusu 117 binin üzerindedir. Sur ilçesine ilişkin nüfus istatistikleri, son 5 yıl için değerlendirildiğinde bölge nüfusunun giderek azaldığı, başka bir ifadeyle bölgenin göç verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, bölgede yaşayanların yüzde 50.7'sinin kadın ve yüzde 49.3'ünün erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 9. Sur İlçesi Nüfusu

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
2011	64.350	66.434	130.784
2012	62.543	64.242	126.785
2013	62.274	61.037	123.311
2014	61.652	60.098	121.750
2015	59.619	58.079	117.698

- *Kaynak: TÜİK; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, (Erişim: 22.10.2016).*

Araştırma alanı olarak belirlenen Sur ilçesine ilişkin diğer sosyo- ekonomik özellikler şu şekilde sıralanabilir (Diyarbakır Valiliği ve Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2016: 19, 23 - 24, 53):

√ Diyarbakır genelinde nüfus artış hızının en düşük olduğu ilçe, Sur'dur. Sur ilçesinde 2015 yılı itibarıyla bir önceki yıla göre nüfus artış hızındaki değişim binde - 33.8 düzeyindedir.

√ 2015 yılı itibarıyla Sur ilçesinde 6 ve daha yukarı yaş grubunda okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 89.7'dir. Bu oran, kadınlarda 83.2; erkeklerde ise yüzde 96.2'dir.

√ 2015 yılı itibarıyla Sur ilçesinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 5.49'dur.

√ Diyarbakır ilince doktora derecesine sahip olan kişilerin en çok yaşadığı ilçe Sur'dur. Buna göre, Diyarbakır genelinde erkek nüfus için toplam bin 94 ve kadın nüfus için 405 olan doktora mezunları arasında 370 erkek ve 111 kadın Sur ilçesinde yaşamaktadır. Bu anlamda, Diyarbakır'da doktora mezunu nüfusun yüzde 32'si Sur'da hayatını sürdürmektedir.

5.7. Anket Formlarının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Çalışmanın bu bölümünde, arz yönlü analiz için seçilen nicel araştırma yöntemi doğrultusunda veri toplama aracının oluşturulmasına ilişkin hazırlık süreci açıklanmaktadır. Bu çalışmada, sorulacak araştırma sorularının ve kullanılacak analiz yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla ilk olarak literatür taraması yapılmıştır.

Çalışmanın kavramsal ve teorik boyutu ile ilgili literatür taramasının tamamlanmasının ardından, saha araştırmasında kullanılacak yöntem ve istatistiksel teknik belirlenmiştir. Bu bağlamda, ilk olarak, nicel araştırma sorularının hazırlanması için, daha önce yapılmış çalışmalar çerçevesinde geliştirilen veri toplama araçları incelenmiştir. Araştırmada, esas olarak Diyarbakır ili Sur ilçesinde yaşayan gençlerin profilini ve iş ve meslek programları kapsamındaki eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma modeli kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, katılımcıların kişisel özellikleri, eğitimsel nitelik, beceri ve mesleki yeterlilik düzeyleri, işgücü piyasasındaki durumları ve işgücü piyasası deneyimleri, girişimcilik, mesleki eğitim programlarına katılım eğilimlerini ortaya koyabilmek amacıyla bir anket formu geliştirilmiştir.

Veri toplama aracı olarak geliştirilen anket formu kapsamında kapalı ve açık uçlu sorular hazırlanmış, kapalı uçlu soruların olası yanıtları önceden belirlenmiş ve katılımcılar için seçenekler halinde düzenlenmiştir. Diğer taraftan, katılımcıların mesleki yeterlilik alanlarını, çalışmak ve/ veya iş kurmak istedikleri meslek/ sektörleri ve katılmak istedikleri mesleki eğitim programlarını belirlemek amacıyla açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Anket formlarının oluşturulması aşamasında ankette yer alan sorular ile araştırma amaçları arasında ilişki kurulmuş; başka bir ifadeyle veri toplama araçları araştırmanın amacına ulaşılmasını sağlayacak şekilde tasarlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, anket formunda da görüldüğü üzere (Ek-1), sorular araştırmaya konu olan değişkenlere göre gruplar halinde tasnif edilmiştir. Araştırmanın temel hipotezleri ve kullanılacak değişkenlerin nitelikleri ile elde edilecek bulguların analizinde kullanılacak olan tablo ve istatistiksel testler önceden belirlenmiştir.

Veri toplama aracı olarak düzenlenen anket formu toplam 35 sorudan oluşmaktadır. Veri toplama aracı, iki ana bölüme ayrılmaktadır. Veri toplama aracının birinci bölümünde katılımcıların profilini ortaya koymak amacıyla oluşturulan ve temel olarak kişisel özelliklerin, eğitimsel kazanımların ve hanehalkı özelliklerinin sorgulandığı 12 soru yer almaktadır. Çalışmanın Ek 1 bölümünde yer alan anket formundan da görüleceği üzere, veri toplama aracının birinci bölümünde araştırılan hususlar şu şekildedir:

- **Kişisel özelliklere ilişkin değişkenler;**
 - √ Yaş
 - √ Cinsiyet
 - √ Ailevi yükümlülükler (medeni durum ve çocuk sahibi olma)
- **Eğitimsel kazanımlara ilişkin değişkenler;**
 - √ Eğitim düzeyi
 - √ Eğitim görülen alan
 - √ Mesleki yeterlilik
- **Hanehalkı özelliklerine ilişkin değişkenler;**
 - √ Yaşanılan evin mülkiyet durumu
 - √ Hanede yaşayan kişi sayısı
 - √ Hanede gelir getirici bir işte çalışan kişi sayısı
 - √ Hanenin aylık ortalama geliri

Veri toplama aracının ikinci bölümünde ise katılımcıların işgücü piyasasındaki durumunu veya işgücü piyasasına katılma açısından eğilim ve ihtiyaçlarını ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu bağlamda, veri toplama aracının ikinci bölümünde yer alan hususlar şöyledir:

- **İstihdam geçmişine ilişkin değişkenler;**
 - √ İstihdamda yer alıp almama
 - √ Toplam çalışma süresi (iş tecrübesi)
 - √ Çalışma şekli (tam zamanlı/ yarı zamanlı çalışma; sürekli/ geçici çalışma)
 - √ Ücret düzeyi
 - √ İş değiştirme
 - √ Beceri uyumsuzluğu
 - √ Kayıt dışı istihdam
 - √ İş memnuniyeti
 - √ İşsizlik durumu
 - √ İş arama kanalları
 - √ İşsiz kalma nedenleri
 - √ İşsizliğin alternatifi
 - √ Son 5 yıl içindeki işsizlik deneyimi
 - √ Çalışılmak veya girişimci olmak istenen iş ve sektörler
 - √ Çeşitli kurumlar tarafından yürütülmekte olan iş ve meslek programlarına ilişkin farkındalık düzeyi
 - √ Mesleki eğitim programlarına katılım eğilimleri

Veri toplama aracında, yapmakta olduğu işten memnun olmayan katılımcıların işinden memnun olmama nedenlerinin araştırıldığı 23. soruda, katılımcıların

neden işsiz olduğunun sübjektif olarak sorgulandığı 27. soruda ve mesleki eğitim programlarına katılmak istemediklerini ifade eden katılımcıların söz konusu programlara neden katılmak istemediklerinin sorgulandığı 35. soruda önem derecesine göre ilk üç seçeneğin sıralanması istenmiş ve her bir seçenek için verilen cevaplar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Buna göre, verilerin analizi birinci, ikinci ve üçüncü düzeyde önemli görülen - en fazla - 5 seçenekle sınırlandırılmıştır. Ayrıca, veri toplama aracında yer alan mevcut iş itibarıyla beceri uyumu/ uyumsuzluğunun varlığının araştırıldığı 20. ve iş memnuniyetinin/ memnuniyetsizliğinin araştırıldığı 22. sorular için 5'li likert ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği bölgede bir süre önce yaşanan olaylar ve anketörlerin gözlemlerine dayanan bölge halkının anketlere yönelik güvensizliği nedeniyle katılımcılara ulaşılmasında zorluk yaşanmıştır. Ayrıca, çalışmanın güvenilirliğini artırmak için anket formlarının yüz yüze görüşme yöntemi ile doldurulması nedeniyle Kürtçe ve Arapça bilen anketörler tercih edilmiştir.

5.8. Araştırmacıların Gözlemleri

Gözlem, bir araştırma ortamında bireylerin ve mekanların birinci elden bilgi edinilmesi amacıyla araştırmacı tarafından gözlenmesi sürecidir (Ünlüer, 2010: 88). Bu teknikle araştırmanın konusu olan olgu hakkında soru sorarak değil, gözlem yoluyla bilgi toplanmaktadır. Gözlem, araştırmacının bilgiyi araştırma ortamındaki biçimiyle kaydetmesini ve gerçek davranışların ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Saha araştırması süresince anketörler tarafından anketlerin uygulandığı katılımcılar gözlemlenmiş, süreçle ilgisi olan tüm sözlü ve sözel olmayan ipuçları yakalanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda anketörlerin gözlemlerine dayanan geri bildirimler aşağıda özetlenmiştir:

√ Yaşanan terör olayları, ilçenin sosyo-ekonomik durumunda büyük değişimlere neden olmuştur. Söz konusu olayların Sur'da ikamet eden gençleri, evlerinden, iş yerlerinden, eğitimlerinden ve sosyal hayatlarından uzaklaştırdığı gözlemlenmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde sokağa çıkma yasağı olmamasına rağmen, evlerinden uzakta yaşayanların sayısının çok fazla olduğu görülmüştür.

√ Bölgede yaşanan terör olayları, sadece Sur'da ikamet edenleri değil, iş yerleri o bölgede bulunan esnafı da oldukça olumsuz etkilemiştir.

√ Bu çalışma öncesinde, bölgede çok sayıda anket çalışmasının yapılmış olması nedeniyle bölge halkının anketlere karşı olumsuz bir tavır geliştirdiği gözlemlenmiştir.

√ Bölgede yaşayan gençlerin genel olarak temel istihdam beklentisinin İŞKUR aracılığıyla yürütülmekte olan Toplum Yararına Programlar olduğu görülmüştür.

√ Bölgede yaşanan terör olaylarının aile reisi erkeğin istihdam olanaklarını sınırlaması nedeniyle, hanedeki kadınların ikincil işgücü olarak işgücü piyasasına girdiği tespit edilmiştir.

√ Bölgedeki gençler arasında, ailenin geçimini sürdürmek noktasında sorumluluk almak üzere okuldan ayrılma eğiliminin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

√ Yaşanan terör olaylarının bölge halkını moral açısından da son derece olumsuz etkilediği görülmüş, bu durum bir araştırmacı tarafından Sur'un sokaklarının neşesini kaybettiği ve yaslı, sıradan sokaklara dönüşmüş olduğu şeklinde tasvir edilmiştir.

5.9. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda toplanan verilerin istatistiksel analizi ve yorumlanması için SPSS 25.0 (Statistical Packages For Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, ankette yer alan sorular için frekans değerleri ve yüzdelik payları tablolar halinde sunulmuştur. Bununla birlikte, çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek amacıyla çapraz tablolar düzenlenmiştir.

5.10. Etik Unsurlar

Araştırmacının araştırmak üzere hangi konuyu seçtiği ve araştırmayı nasıl planladığı, araştırmacının doğası ve amaçlarına ilişkin felsefi ve etik duruşu ile doğrudan ilişkilidir (Glesne, 2014: 224). Bu çalışmanın başlangıcından itibaren her aşamasında dürüstlük, gizlilik, sorumluluk ve adil paylaşım şeklinde sıralanabilecek olan tüm etik ilkelere uyulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın etik kodlarına ilişkin temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

√ Katılımcılara, araştırmaya katılım hakkında bilinçli karar verebilmeleri için araştırma konularına ilişkin yeterli bilgi sağlanmıştır.

√ Katılımcılar tarafından verilen cevapların, hiçbir şahsın kimlik bilgileri açığa çıkarılmadan, tamamen objektif ve bilimsel kriterler çerçevesinde değerlendirileceği, katılımcılar tarafından verilen bilgilerin kimseyle paylaşılmayacağı ve araştırmacı tarafından hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılmayacağı taahhüt edilmiştir.

√ Katılımcılara, katılımda gönüllülüğün esas olduğu ve görüşmenin herhangi bir yerinde, hiçbir yaptırıma uğramaksızın araştırmadan çekilebilecekleri konusunda bilgi verilmiştir.

√ Katılımcıların anonimliği korunmaya çalışılmıştır. Bunun için, görüşme dökümlerinde ve veri analizinde katılımcıları açığa çıkarabilecek herhangi bir demografik özellik kullanılmamıştır. Bu şekilde, araştırmaya katılanların hakları korunmuştur.

√ Araştırma katılımcılarına ilişkin riskler ortadan kaldırılmıştır.

√ Araştırmanın bilimsel ve toplumsal faydalarının, olası risklerin tümünden fazla olmasına dikkat edilmiştir.

5.11. Araştırmadan Elde Edilen Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların profili, katılımcıların yaşadıkları hanelerin özellikleri, işgücü piyasası göstergeleri ile işgücü piyasası ve mesleki eğitim beklentileri olmak üzere 4 temel başlık altında değerlendirilmiştir.

5.11.1. Katılımcı Profili

Çalışmada, katılımcıların profili, kişisel özellikler (Tablo 10), eğitim düzeyi (Tablo 11) ve nitelik - beceri profili (Tablo 12) olmak üzere üç temel çerçevede ortaya konulmuştur. Tablo 10'da görüldüğü üzere, katılımcıların yüzde 59.6'sı erkek, yüzde 40.4'ü kadındır. Bu anlamda, katılımcı seçiminde cinsiyetler arasındaki dağılımın dengeli olmasının gözetildiği söylenebilir.

Araştırma kapsamında katılımcılar, genç nüfus içindeki alt nüfus kategorilerine göre ayrılmıştır. Bu ayrımın sebebi, eğitim sisteminden işgücü piyasasına geçişte karşılaşılan zorlukların, işgücü piyasası deneyiminden doğrudan etkilendiği ön kabulüyle, genç nüfus içindeki farklı yaş grupları açısından farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılmasıdır. Buna göre, araştırmaya katılan gençlerin yüzde 38.2'si 20 - 24, yüzde 24.6'sı 15 - 19 ve yüzde 22.6'sı da 25 - 29 yaş aralığında olmak üzere toplam yüzde 85.4'ü 30 yaşın altındadır. Bununla birlikte, katılımcıların yüzde 14.6'sı "yetişkin genç" tanımlaması içinde değerlendirilen 30 - 34 yaş grubundadır.

Tablo 10. Katılımcı Profili: Kişisel Özellikler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Yaş Grubu	Frekans	Yüzde
Kadın	202	40.4	15 - 19	123	24.6
Erkek	298	59.6	20 - 24	191	38.2
Toplam	500	100.0	25 - 29	113	22.6
			30 - 34	73	14.6
			Toplam	500	100.0

43

Ailevi Yükümlülükler					
Medeni Durum	Frekans	Yüzde	Çocuk Sahibi Olma	Frekans	Yüzde
Bekar	354	70.8	Çocuğu Var	137	27.4
Evli	142	28.4	Çocuğu Yok	363	72.6
Boşanmış	4	0.8	Toplam	500	100.0
Toplam	500	100.0			

Katılımcıların ailevi yükümlülüklerinin istihdam tercihlerini etkileyebileceği öngörüsüyle medeni durumları ve çocuk sahibi olup olmadıkları da sorgulanmıştır. Bu açıdan, katılımcıların yüzde 70.8'inin bekar, yüzde 28.4'nün evli ve yüzde 0.8'inin boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında, katılımcıların yüzde 27.4'ü çocuk sahibidir.

Araştırma kapsamında, katılımcıların yüzde 3.8'inin okuma yazma bilmediği, yüzde 9.2'sinin okuma yazma bildiği ancak bir okul bitirmediği, yüzde 5.8'inin ilköğretimi, yüzde 15.6'sının ilkokulu ve yüzde 29.2'sinin de ortaokul veya dengi mesleki ortaokulu tamamladığı görülmüştür. Buna göre, katılımcıların 63.6'sı lise altı eğitimlidir. Diğer taraftan, katılımcıların yüzde 23'ü genel lise mezunudur. Mesleki veya teknik lisede eğitim görmüş olan katılımcı sayısı sadece 3'tür. Katılımcıların yüzde 5'i önlisans, yüzde 7.8'si ise lisans programını tamamlamıştır. Bu anlamda, katılımcıların sadece 12.8'i yüksek eğitimlidir.

Eğitim sisteminden kazanımlar işgücü piyasasındaki istihdam edilebilirlik düzeyini doğrudan etkilediğinden, katılımcıların büyük bir bölümünün (yüzde 63.6) düşük eğitim düzeyine sahip olması istihdam edilebilirlikleri açısından dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Buna karşılık, bölgedeki mevcut istihdam olanakları göz önüne alındığında, yaratılan işlerin yüksek nitelik ve dolayısıyla yüksek eğitim gerektirmediği söylenebilir. Ancak yine de daha yüksek eğitimsel niteliklere sahip olmanın daha iyi iş imkanlarına ulaşmak çerçevesinde işgücü hareketliliği olasılığını artıracak hususu gözden kaçırılmamalıdır.

Önlisans ve lisans derecelerine sahip olan katılımcıların mezun oldukları eğitim alanlarının dağılımına bakıldığında, sosyal bilimler alanının daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Alan çalışmasından elde edilen verilere göre, yükseköğretim mezunu katılımcıların yüzde 25'i hizmetler; yüzde 23.4'ü eğitim bilimleri; yüzde 15.6'sı sosyal bilimler, iş ve hukuk; yüzde 12.5'i fen bilimleri, matematik ve bilgisayar; yüzde 10.9'u mühendislik, imalat ve inşaat ve yüzde 9.4'ü de sağlık alanında eğitimini tamamlamıştır. Bununla birlikte, 1 katılımcı beşeri bilimler ve sanat katılımcı da tarım ve veterinerlik eğitimi almıştır.

Bölgede yaratılan işlerin genel özellikleri düşünüldüğünde, yukarıda belirtildiği üzere yükseköğretim mezunlarının istihdam imkanlarının sınırlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum, işgücü piyasasında - daha önce çalışmanın teorik bölümünde açıklanmış olan - uyumsuz eşleşme problemine yol açmış olabilir. Dolayısıyla, özellikle yükseköğretim mezunu katılımcılar niteliklerinin daha altındaki ve/veya eğitim alanlarıyla uyumlu olmayan işleri kabul etmek ile işsiz kalmak ya da işgücüne dahil olmamak arasında tercih yapmak zorunda kalmış olabilirler.

Tablo 11. Katılımcı Profili: Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi		
	Frekans	Yüzde
Okuma Yazma Bilmeyen	19	3.8
Okuma Yazma Bilen Ancak Bir Okul Bitirmeyen	46	9.2
İlköğretim	29	5.8
İlkokul	78	15.6
Ortaokul veya Dengi Mesleki Ortaokul	146	29.2
Lise	115	23.0
Mesleki veya Teknik Lise	3	0.6
Önlisans	25	5.0
Lisans	39	7.8
Toplam	500	100.0

Eğitim Alanı (Önlisans ve Lisans Mezunları için)		
	Frekans	Yüzde
Eğitim Bilimleri	15	23.4
Beşeri Bilimler ve Sanat	1	1.6
Sosyal Bilimler, İş ve Hukuk	10	15.6
Fen Bilimleri, Matematik, Bilgisayar	8	12.5
Mühendislik, İmalat ve İnşaat	7	10.9
Tarım ve Veterinerlik	1	1.6
Sağlık ve Refah	6	9.4
Hizmetler	16	25.0
Toplam	64	100.0

Gençlerin nitelik ve beceri düzeylerini, dolayısıyla beşeri sermaye birikimlerini etkileyen ve istihdam edilebilirliklerini artıran bir diğer unsur, mesleki yeterlilik düzeyleridir. **Mesleki yeterliliği temsil eden mesleki yeterlilik belgesine sahip olan katılımcıların oranı sadece yüzde 13.4'tür. Mesleki yeterlilik belgesi, belirli bir mesleğin öngördüğü mesleki eğitimi almış ve ardından yapılan sınavlarda başarılı olmuş kişilere verilen belgedir.** Söz konusu belgeye sahip olan katılımcılar için belgeye konu olan mesleki yeterlilik alanlarının daha çok tekstil (yüzde 16.4), kuaförlük (yüzde 10.4), çocuk gelişimi (yüzde 7.5), muhasebe (yüzde 6), hasta kabul (yüzde 4.5), halı dokuma (yüzde 4.5), aşçılık (yüzde 4.5), özel güvenlik (yüzde 4.5) ve elektrik (yüzde 4.5) olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Nitelik – Beceri Profili

Mesleki Yeterlilik Belgesi			Mesleki Yeterlilik Alanı (Mesleki Yeterlilik Belgesi Olan Katılımcılar için)		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Var	67	13.4	Tekstil	11	16.4
Yok	433	86.6	Kuaförlük	7	10.4
Toplam	500	100.0	Çocuk Gelişimi	5	7.5
			Muhasebe	4	6.0
			Hasta Kabul	3	4.5
			Halı Dokuma	3	4.5
			Aşçılık	3	4.5
			Özel Güvenlik	3	4.5
			Elektrik	3	4.5

5.11.2. Hanehalkı Özellikleri

46

Çalışma kapsamında katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarının daha iyi tanımlanabilmesi açısından yaşamakta oldukları hanelerin özellikleri de araştırılmıştır. Bu kapsamda, katılımcılara hanede yaşayan ve gelir getirici kişi sayıları, ikamet ettikleri evin mülkiyetinin kime ait olduğu ve hanenin toplam geliri sorulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yüzde 71.6'sı 5 ila 10 kişiden oluşan geniş ailelerde yaşamaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların yüzde 22.8'si 2 - 4 kişiden oluşan çekirdek ailelerde ve yüzde 5.2'si de 11 ve daha fazla sayıda kişiden oluşan geniş ailelerde yaşamaktadır. Katılımcıların büyük bir bölümünün (yüzde 76.8) geniş ailelerde yaşadığı görülmekle birlikte, hanede gelir getirici kişi sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, katılımcıların yüzde 13'ünün hanesinde yaşayan hiç kimse haneye gelir getirmemekteyken; yüzde 51'inin hanesinde tek bir kişi gelir sahibidir. Katılımcıların yüzde 25.8'inin yaşadığı hanelerde gelir getirici kişi sayısı 2, yüzde 7.4'ünün yaşadığı hanelerde 3 ve yüzde 2.8'inin yaşadığı hanelerde de 4 ve daha fazladır.

Katılımcıların yaşadıkları haneler toplam gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların yüzde 41.2'sinin yaşadığı hanenin toplam gelirin 1.001 ila 2.000 TL arasında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların yüzde 35.4'ü toplam gelirin 1.000 TL'nin altında olduğu hanelerde, yüzde 15.8'i toplam gelirin 2.001 - 3.000 TL arasında olduğu hanelerde, yüzde 7.6'sı ise 3.001 TL ve daha yüksek gelirin söz konusu olduğu hanelerde yaşamaktadır. Hanelerin toplam gelir düzeylerine ilişkin bu bulgular, araştırma kapsamındaki gençlerin yaşamakta olduğu hanelerin çoğunlukla düşük gelir grubunda olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 13. Hanehalkı Özellikleri

Hanede Yaşayan Kişi Sayısı		
	Frekans	Yüzde
Tek kişilik Hanehalkı	2	0.4
Çekirdek Aileden Oluşan Hanehalkı (2 - 4 kişi)	114	22.8
Geniş Aileden Oluşan Hanehalkı (5 - 10 kişi)	358	71.6
Geniş Aileden Oluşan Hanehalkı (11 ve daha fazla kişi)	26	5.2
Toplam	500	100.0

Ev Mülkiyeti		
	Frekans	Yüzde
Kendi Mülkü	18	3.6
Aile Bireylerinden Birine Ait	274	54.8
Kira	199	39.8
Diğer (Akrabalara Ait)	9	1.8
Toplam	500	100.0

Hanede Gelir Getirici Kişi Sayısı		
	Frekans	Yüzde
Yok	65	13.0
1 kişi	255	51.0
2 kişi	129	25.8
3 kişi	37	7.4
4 kişi	10	2.0
5 kişi	3	0.6
6 kişi	1	0.2
Toplam	500	100.0

Hanenin Toplam Geliri		
	Frekans	Yüzde
1.000 TL altı	177	35.4
1.001 - 2.000 TL	206	41.2
2.001 - 3.000 TL	79	15.8
3.001 TL ve üzeri	38	7.6
Toplam	500	100.0

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların sadece yüzde 3.6'sı kendi mülkünde, yüzde 54.6'sı aile bireylerinden birinin mülkiyetindeki evlerde, yüzde 1.8'i ise akrabalarının yanında yaşamaktadır. Buna karşılık, katılımcılar arasında kirada oturanların oranı yüzde 39.8'dir. Araştırmanın hedef kitlesinin gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde, katılımcıların büyük bölümünün aile bireylerinden birinin mülkiyetindeki evlerde yaşaması doğal karşılanabilir.

5.11.3. İşgücü Piyasası Göstergeleri

Araştırmaya katılan kişilerin 15 - 34 yaş grubunda oldukları dikkate alındığında, teorik olarak tümünün aktif nüfus içinde olduğu açıktır. Başka bir ifadeyle, katılımcıların tamamı 15 - 64 yaş aralığıyla tanımlanan çalışabilir yaştaki nüfusa dahildir. Saha çalışmasının sonuçları işgücü piyasası göstergeleri kapsamında incelendiğinde, kavramsal olarak istihdam edilenler ve işsizlerin toplamından oluşan işgücünün 410 katılımcıdan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan 90 genç istihdamda yer almadığından ve iş de aramadığından kavramsal olarak "işgücüne dahil olmayanlar" içinde değerlendirilmiştir.

Tablo 14. İşgücü Piyasası Göstergeleri

	Katılımcı Sayısı
İşgücü	410
İstihdam	165
İşsizlik	245
İşgücüne Dahil Olmayanlar	90
Toplam	500

5.11.3.1. İstihdam

Araştırma kapsamında, katılımcıların işgücü piyasası deneyimlerini araştırmak üzere istihdam ve işsizliğe ilişkin olarak çok sayıda unsur analiz edilmiştir. Buna göre, ilk olarak katılımcıların yüzde 33.1'inin istihdamda olduğu, yani 165 katılımcının gelir getirici bir işte çalıştığı tespit edilmiştir. Sözü edilen katılımcıların yüzde 85.9'u tam zamanlı, yüzde 14.1'i ise yarı zamanlı işlerde istihdam edilmektedir. Bununla birlikte, Tablo 15'den de görüldüğü üzere, halihazırda istihdamda yer alan katılımcıların neredeyse yarısının (yüzde 48.1) bir yıldan daha az süredir işgücü piyasasında olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, katılımcıların yüzde 23.5'inin 5 yılın üzerinde, yüzde 19.8'inin 1 ila 3 yıl ve yüzde 8.6'sının 3 ila 5 yıl iş tecrübesi vardır.

Cinsiyetler itibarıyla istihdamın dağılımına ilişkin verilerin düzenlendiği Tablo 16'dan da görüldüğü gibi, istihdamda yer alan 165 katılımcınının 22'si kadın ve 143'ü erkektir. Kadın katılımcılar arasındaki istihdam oranı sadece yüzde 10.9'dur. Yani, araştırmaya katılan her on kadından yalnızca biri istihdamdadır. Söz konusu oran, erkek katılımcılar için yüzde 48 düzeyindedir.

Tablo 15. İstihdam Durumu

İstihdam Durumu			İş Tecrübesi		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
İstihdamda	165	33.1	1 yıldan az	78	48.1
İstihdamda Değil	334	66.9	1 - 3 yıl	32	19.8
Toplam	499	100.0	3 - 5 yıl	14	8.6
			5 yıldan fazla	38	23.5
			Toplam	162	100.0
Çalışma Şekli			Ücret Düzeyi		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Tam Zamanlı	140	85.9	1.300 TL altı	83	50.3
Yarı Zamanlı	23	14.1	1.301 - 1.500 TL	19	11.5
Toplam	163	100.0	1.501 TL ve üzeri	20	12.1
Sürekli	84	50.9	Toplam	165	100.0
Geçici	81	49.1			
Toplam	165	100.0			
Mevcut İşiniz İlk Düzenli İşiniz mi?			Mevcut İşinize Kadar Kaç İş Değiştirdiniz?		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Evet	74	45.1	Hiç	33	20.1
Hayır	90	54.9	1	23	14.0
Toplam	164	100.0	2	29	17.7
			3	15	9.1
			4	18	11.0
			5 - 9	32	19.5
			10 ve daha fazla	14	8.5
			Toplam	164	100.0
Kayıt Dışı İstihdam					
	Frekans	Yüzde			
Sosyal Güvence Var	59	36.0			
Sosyal Güvence Yok	105	64.0			

Tablo 16. Cinsiyetler İtibarıyla İstihdam Durumu

		İstihdam Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Cinsiyet	Kadın	22	179	201
	Erkek	143	155	298
Toplam		165	334	499

Katılımcıların yaş grupları itibarıyla istihdam eğilimlerini belirlemek üzere oluşturulan Tablo 17’de yer alan verilere göre, 15 - 19 yaş grubu içinde istihdamda olanların oranı yüzde 31.1, 20 - 24 yaş grubunda istihdam edilenlerin oranı yüzde 29.3, 25 - 29 yaş gurubu içinde istihdamda yer alanların oranı yüzde 35.4 ve 30 - 34 yaş grubundakilerde de yüzde 42.5’tir. Bu verilerden de görüldüğü üzere, yaş yükseldikçe genel olarak istihdam düzeyi de artmaktadır.

Tablo 17. Yaş Grupları İtibarıyla İstihdam Durumu

İstihdam Durumu				
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Yaş Grupları	15 - 19 yaş grubu	38	84	122
	20 - 24 yaş grubu	56	135	191
	25 - 29 yaş grubu	40	73	113
	30 34 yaş grubu	31	42	73
Toplam		165	334	499

50

Araştırma kapsamında istihdamın eğitim düzeyleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, istihdam edilenler içinde en yüksek payın (yüzde 61.2) lise altı eğitimlilere ait olduğu görülmektedir. Bu durum, araştırma alanındaki mevcut işlerin nitelik düzeylerine ilişkin ipuçları da sunmaktadır. Bu çerçevede, araştırmanın gerçekleştirildiği bölgenin ekonomik yapısı ve işgücü piyasası şartları ile yaşanan terör olayları sonrasında Toplum Yararına Programlar aracılığıyla yaratılan işlerin yapısı dikkate alındığında, bölge işgücü piyasasında genellikle düşük nitelikli veya niteliksiz işlerin var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 18. Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İstihdam Durumu

		İstihdam Durumu		
		Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam
Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmeyen	4	15	19
	Okuma Yazma Bilen Ancak Bir Okul Bitirmeyen	12	34	46
	İlköğretim	10	19	29
	İlkokul	24	54	78
	Ortaokul veya Dengi Mesleki Ortaokul	51	95	146
	Lise	36	78	114
	Mesleki veya Teknik Lise	1	2	3
	Önlisans	10	15	25
	Lisans	17	22	39
	Toplam	165	334	499

Araştırma kapsamında katılımcılara mevcut işlerinin ilk düzenli işleri olup olmadığı ve cevaplarının olumsuz olması durumunda mevcut işlerine kadar kaç iş değiştirdikleriyle ilgili sorular da yöneltilmiştir. Buradaki amaç, katılımcıların işgücü piyasası deneyimleri hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip olabilmektir. Bu bağlamda, mevcut işinin ilk düzenli işi olduğunu belirten katılımcıların oranı yüzde 45.1'dir. Mevcut işinin ilk düzenli işi olmadığını ifade eden katılımcıların oranı ise yüzde 54.9'dur. Bu anlamda, yaklaşık olarak her iki katılımcıdan birinin halihazırda çalışmakta olduğu işin ilk düzenli işi olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında üzerinde durulan hususlardan biri de katılımcıların mevcut işlerine kadar kaç iş değiştirdikleridir. Katılımcıların yüzde 20'si hiç iş değiştirmediklerini ifade ederken; yüzde 14'ü 1, yüzde 17.7'si 2, yüzde 9.1'i 3, yüzde 11'i 4, yüzde 19.5'i 5 ila 9 ve yüzde 8.5'i de 10'dan daha fazla kez iş değiştirmiştir. Söz konusu bulgular, genelleme yapmaya izin vermemekle birlikte, Diyarbakır Sur İçi bölgesi açısından işgücü piyasasında okuldan işe geçiş sürecinde yaşanan zorluklar konusunda bazı ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, iş değiştirme sıklığı ve okuldan işe geçiş sürecinin uzun sürmesi, sahip oldukları nitelik ve becerilerin gençleri işgücü piyasası ihtiyaçlarına yeterince hazırlayamadığını gösteriyor olabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen işsizlik verileri de dikkate alındığında, Türkiye'deki genel eğilime benzer şekilde, çok sayıda katılımcının işgücü piyasasına giriş aşamasının bir işsizlik dönemi ile başladığı ileri sürülebilir. Bununla birlikte, eğer söz konusu işsizlik dönemi uzun sürmüştü, gençler işgücü piyasasına geçici, kayıt dışı veya nitelik düzeylerinin altındaki işlerle adım atmakta ve sonrasında kayıtlı bir sektöre geçebilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular bu çerçevede değerlendirildiğinde, kayıt dışı istihdamın yüksek olması ve istihdamdaki her üç gençten ikisinin kayıt dışı çalışması, söz konusu durumun gençler tarafından işgücü piyasasına giriş için ara bir basamak olarak algılandığını gösteriyor olabilir.

Tablo 19. Cinsiyetler İtibarıyla Kayıt Dışı İstihdam Durumu

		Kayıt Dışı İstihdam		
		Sosyal Güvence Yok	Sosyal Güvence Var	Toplam
Cinsiyet	Kadın	16	6	22
	Erkek	89	53	142
Toplam		105	59	164

Araştırmanın gerçekleştirildiği bölgedeki işgücü piyasası özellikleri ile hedef kitlenin iş tecrübesinin daha düşük olduğu gençlerden oluştuğu dikkate alındığında, istihdamda yer alan katılımcıların çalışmaları karşılığında herhangi bir sosyal güvencelerinin olup olmadığı hususu önem kazanmaktadır. Bu anlamda, istihdamda yer alan katılımcıların yüzde 64'ünün çalıştığı işten dolayı sosyal güvencesinin olmadığı, yani kayıt dışı çalıştığı görülmektedir. Kayıtlı istihdam içinde yer alan katılımcıların oranı ise yüzde 36'dır.

Kayıt dışı istihdamın cinsiyetler itibarıyla dağılımı incelendiğinde, istihdamdaki

kadınların yüzde 72.7'sinin; erkeklerin ise yüzde 62.7'sinin kayıt dışı çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, teorik öngörülerle uyumlu şekilde kadınlar arasındaki kayıt dışı istihdam eğilimi erkeklere kıyasla daha yüksektir. Bu durumun sebepleri, bölgede yaratılan istihdam olanaklarının yapısal özellikleri ve kadınların daha çok kayıt dışılığın yüksek olduğu, emek yoğun (tekstil, gıda, hizmetler ve ev işleri) sektörlerde iş bulabilmesi olabilir. Diğer taraftan, sosyal güvenlikten yoksun olan işlerin kadınların işgücü piyasasına girişlerini engelliyor olabileceği de ileri sürülebilir.

Tablo 20. İş Memnuniyeti Düzeyi

İş Memnuniyeti Düzeyi (Mevcut işinizden ne kadar memnunsunuz?)					
	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Fena değil	Memnunum	Çok memnnum
Frekans	25	18	37	77	7
Yüzde	15.2	11.0	22.6	47.0	4.3

İşinizden Memnun Olmamanızın Nedenleri Nelerdir?

İlk Sırada Yer Alan Nedenler		İkinci Sırada Yer Alan Nedenler		Üçüncü Sırada Yer Alan Nedenler	
	Frekans		Frekans		Frekans
Monoton	77	Ücret düzeyi düşük	50	Çalışma koşulları olumsuz	30
Sosyal güvencesi yok	37	Sosyal güvencesi yok	11	Ücret düzeyi düşük	17
Ücret düzeyi düşük	25			Sosyal güvencesi yok	15
Çalışma koşulları olumsuz	18				

Tablo 20'den de görüldüğü üzere, katılımcıların yüzde 51.3'ü mevcut işinden memnundur. Öte yandan, katılımcıların yüzde 48.8'i yapmakta olduğu işten memnun olmadığını ifade etmiştir. Söz konusu bulgulardan da görüldüğü üzere, her iki katılımcıdan biri yapmakta olduğu işten memnundur. İş memnuniyeti durumu cinsiyetler itibarıyla incelendiğinde, kadınların iş memnuniyeti düzeylerinin erkeklere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre, kadınların yüzde 27.2'si işinden memnunken; söz konusu oran erkeklerde yüzde 55'e çıkmaktadır.

Tablo 21. Cinsiyetler İtibarıyla İş Memnuniyeti Durumu

	Kadın	Erkek	Toplam
Hiç Memnun Değilim	5	20	25
Memnun Değilim	3	15	18
Fena Değil	8	29	37
Memnunum	5	72	77
Çok Memnunum	1	6	7
Toplam	22	142	164

İşinden memnun olmadığını ifade eden katılımcıların, söz konusu memnuniyetsizliklerinin ilk sıradaki nedenleri işin monoton, sosyal güvenceden yoksun, başka bir ifadeyle kayıt dışı ve düşük ücretli olmasıdır. İşinden memnun olmayan katılımcılar için ikincil nedenler, ücret düzeyinin düşük olması ve işin kayıt dışı olması şeklindedir. İş memnuniyetsizliği açısından üçüncü sırada yer alan nedenlerde ise çalışma koşullarının olumsuz, ücret düzeyinin düşük ve işin sosyal güvenceden yoksun olması hususlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcılar tarafından sık tekrar edilmesi yüzünden iş memnuniyetsizliği nedenlerinin arasına eklenen bir diğer husus da çalışılan işin sürekli olmamasıdır. İşlerinden memnun olmayan katılımcıların, bu durumun nedenlerine ilişkin olarak belirtmiş oldukları unsurlar değerlendirildiğinde, özellikle ücret düzeyinin düşük ve işin kayıt dışı olması ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın gerçekleştirildiği bölgede verimliliği ve motivasyonu artırmak ve daha fazla sayıda genci işgücü piyasasına kazandırmak açısından daha iyi ücret düzeyine sahip kayıtlı iş imkanlarının artırılması gerekmektedir.

Tablo 22. Beceri Uyumu/ Uyumsuzluğu

	Frekans	Yüzde
Sahip olduğum beceriler, yaptığım işin gerektirdiğinin;	Çok altındadır	3 1.8
	Biraz altındadır	4 2.4
	Gerektirdiği düzeydedir	94 57.0
	Biraz üzerindedir	32 19.4
	Çok üzerindedir	32 19.4
	Toplam	165 100.0

Gençlerin işgücü piyasasında karşılaştıkları temel sorun alanlarından biri olarak teorik arkaplanda üzerinde durulan uyumsuz eşleşme kapsamında, işgücünün beceri ve yetenekleri ile mevcut işinin gerektirdiği özellikler arasındaki farklılık düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Beceri uyumsuzluğu düzeyini belirleyebilmek için katılımcıların sahip oldukları beceriler ile yapmakta oldukları işlerin gerektirdiği beceri düzeyleri subjektif yöntemle karşılaştırılmıştır. Bunun için, katılımcıların mevcut becerilerinin işlerinin gerektirdiği beceri düzeyini ne ölçüde karşıladığı

hususla araştırılmıştır. Araştırmaya katılan çalışanların yüzde 57'si sahip oldukları becerilerin mevcut işleriyle uyumlu eşleştiğini ifade etmişlerdir. Buna karşılık, beceri uyumsuzluğunun ilk boyutunda yapmakta olduğu işin gerektirdiğinden daha yüksek beceri düzeyine sahip olan, yani aşırı becerili katılımcıların oranı yüzde 38.8'dir. Beceri uyumsuzluğunun ikinci boyutunda mevcut işinin gerektirdiğinin altında becerilere sahip olduğunu düşünen ve bu anlamda yetersiz becerili olarak tanımlanabilecek olan katılımcıların oranı ise sadece yüzde 4.2'dir. Beceri uyumsuzluğu bütünsel bir bakış açısı içinde değerlendirildiğinde uyumsuzluğun yüzde 43 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, istihdamda olan her 10 katılımcıdan 4'ünün yapmakta olduğu işe uygun olmayan beceri donanımına sahip olduğu söylenebilir.

5.11.3.2. İşsizlik

Tablo 23'ten de görüldüğü üzere, katılımcıların yüzde 49'u aktif olarak bir iş aramakta, buna karşılık yüzde 51'i halihazırda istihdamda olması ya da diğer nedenlerle iş aramamaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, referans dönemi (son 4 hafta) içinde iş aradığını ifade eden kişiler arasında halihazırda istihdamda olanların da bulunması (37 kişi), mevcut işinden memnun olmayan katılımcıların işlerini değiştirmek istediklerini göstermektedir. Bu anlamda, katılımcılar arasında işgücü piyasası koşulları ve/veya kişisel nedenler yüzünden işsiz kalmak yerine kendisine uygun olmayan işlerde çalışmayı tercih eden gençlerin bulunduğu söylenebilir.

Tablo 23. İşsizlik Durumu

İşsizlik Durumu			İşbaşı Yapma Durumu		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
İş Arıyor (İşsiz)	245	49.0	İşbaşı Yapabilir	373	74.9
İş Aramıyor (İşsiz Değil)	255	51.0	İşbaşı Yapamaz	125	25.1
Toplam	500	100.0	Toplam	498	100.0

İşsizliğin ölçülmesi açısından ikinci bir gösterge olan 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek olma durumu itibarıyla katılımcıların neredeyse yüzde 75'inin işbaşı yapabilecek durumda olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Bu oran, iş aradığı halde işbaşı yapabilecek durumda olan katılımcıların söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. İş aradığı halde işbaşı yapabilecek durumda olduğunu belirten katılımcıların esas olarak iki gruptan oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu gruplardan ilki, kavramsal olarak iş bulma ümidi olmayanlar olarak tanımlanan, daha önce iş aradığı halde bulamayan veya kendi nitelik ve becerilerine uygun bir iş bulabileceğine inanmadığı için iş aramayan ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu ifade edenlerden oluşmaktadır. İkinci grupta ise mevsimlik çalışma, ev kadını olma, öğrencilik, irad sahibi olma, emeklilik ve çalışamaz halde olma gibi sebeplerle iş aramayıp ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişiler bulunmaktadır. Tablo 23'ten de görüldüğü üzere, araştırma kapsamında söz konusu nitelikteki katılımcı sayısı 128 kişidir.

Tablo 24. Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Durumu

		İşsizlik Durumu		Toplam
		İşsiz	İşsiz Değil	
Cinsiyet	Kadın	130	72	202
	Erkek	115	183	298
Toplam		245	255	500

Çalışmada, genç işsizliğin çeşitli demografik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı hususu da araştırılmıştır. Bu bağlamda, katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi temel demografik özellikleri ile işsizlik durumları karşılaştırılmıştır. Tablo 24'ten de görüldüğü üzere, kadın katılımcılar arasındaki işsizlik oranı yüzde 64.4 ve erkek katılımcılar arasındaki işsizlik oranı ise yüzde 38.6'dır. Katılımcıların eğitim düzeyleri itibarıyla işsizlik oranları incelendiğinde, işsizlik oranının lise altı eğitilmiş katılımcılar için yüzde 47.8, lise mezunları için yüzde 56.8 ve yükseköğretim mezunları içinse yüzde 40.6 olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları her ne kadar genelleme yapmaya izin vermese de, çalışmanın teorik arkaplanından da açıklandığı üzere, yüksek eğitilmiş gençler işsizlikten daha fazla etkilenmektedir. Bu durum, gerek bölgede yaratılan işlerin nitelik düzeyleri, gerekse yükseköğretim sisteminden kazanılan niteliklerin işgücü piyasası ihtiyaçlarını tam olarak karşılamamasından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 25. Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İşsizlik Durumu

		İşsizlik Durumu		
		İşsiz	İşsiz Değil	Toplam
Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmeyen	9	10	19
	Okuma Yazma Bilen Ancak Bir Okul Bitirmeyen	22	24	46
	İlköğretim	14	15	29
	İlkokul	44	34	78
	Ortaokul veya Dengi Mesleki Ortaokul	63	83	146
	Lise	66	49	115
	Mesleki veya Teknik Lise	1	2	3
	Önlisans	13	12	25
	Lisans	13	26	39
	Toplam	245	255	500

Araştırmanın temel odak noktası olan Diyarbakır Sur İçi bölgesinde yaşayan gençlerin işsizlik riskinin daha iyi analiz edilebilmesi amacıyla işsizlik nedenleri de sorgulanmıştır. Bu bağlamda, katılımcıların sizce işsiz kalma nedenleriniz nelerdir

sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 26'da sunulmuştur. Tablo 26'dan, katılımcıların işsiz olmalarının arkasında yatan nedenler arasında bölgede yeterince iş imkanının olmaması, belirli bir mesleğe veya meslek belgesine sahip olmama, iş bulma açısından kendisine referans olabilecek çevre/ tanıdıklara sahip olmama, cinsiyet, çocuk sahibi olma ve aile desteğinin olmaması gibi hususların ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 26. İşsizlik Nedenleri

İşsiz Kalmanızın Nedenleri Nelerdir?		
	Frekans	Yüzde
İlk Sırada Yer Alan Nedenler		
Bölgede Yeterince İş Olmaması	93	27.0
Mesleğimin Olmaması	50	14.5
Meslek Belgemin Olmaması	24	7.0
Çevre/ Tanıdıklarımın Olmaması	24	7.0
Cinsiyet	21	6.1
Çocuk Sahibi Olma	17	4.9
İkinci Sırada Yer Alan Nedenler		
Bölgede Yeterince İş Olmaması	82	29.2
Çevre/ Tanıdıklarımın Olmaması	49	17.4
Cinsiyet	28	10.0
Mesleğimin Olmaması	25	8.9
Ailemin Destek Olmaması (Maddi-Manevi)	18	6.4
Meslek Belgemin Olmaması	18	6.4
Üçüncü Sırada Yer Alan Nedenler		
Bölgede Yeterince İş Olmaması	53	24.7
Çevre/ Tanıdıklarımın Olmaması	43	20.0
Mesleğimin Olmaması	27	12.6
Meslek Belgemin Olmaması	20	9.3

Gerek araştırmanın gerçekleştirildiği bölge özelinde, gerekse genç işsizliği ile ülke genelinde sürdürülecek olan mücadelede, gençler için daha fazla iş imkanı yaratılmasının son derece önemli olduğunun bir kez daha altının çizilmesi gerekmektedir. Özellikle bölgenin kendine özgü koşulları da düşünüldüğünde, bölge gençliğinin kötü alışkanlıklardan, yasa dışı faaliyetlerden ve terörden uzaklaştırılması için istihdamın üstlendiği fonksiyonun ne kadar önemli olduğu hususu göz ardı edilemez. Bununla birlikte, istihdam imkanlarının artırılması kadar

önemli olan diğer bir hususun, bölge gençliğinin mesleksizlik sorununun çözülmesi olduğu açıktır. **Bu çerçevede, - bölgenin ekonomik özellikleri de dikkate alınarak - gençlerin çeşitli iş imkanlarına erişimini artırmak amacıyla düzenlenebilecek olan mesleki eğitim programlarına büyük ihtiyaç olduğu söylenebilir.** Katılımcıların örgün eğitimden kazanmış oldukları nitelikler de göz önüne alınarak, yaygın eğitim yoluyla düzenlenecek olan mesleki eğitim programları mesleksizlik sorununun çözümünde önemli katkılar sağlayabileceği gibi, gençlerin istihdam edilebilirliklerinin sürekli olarak artırılmasına da katkı sunacaktır.

bölgenin ekonomik özellikleri de dikkate alınarak gençlerin çeşitli iş imkanlarına erişimini artırmak amacıyla düzenlenebilecek olan mesleki eğitim programlarına büyük ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Tablo 27. İş Arama Kanalları

	Frekans	Yüzde
İş Arama Kanalı - İlk Tercih		
Sosyal Medya	7	2.8
Doğrudan İşverene Başvuru	59	24.0
Eşe Dosta Ricada Bulunma	45	18.3
İŞKUR'a Başvuru	133	54.1
Özel İstihdam Bürolarına Başvuru	2	0.8
Toplam	246	100.0
İş Arama Kanalı - İkinci Tercih		
Doğrudan İşverene Başvuru	7	8.4
Eşe Dosta Ricada Bulunma	16	19.3
İŞKUR'a Başvuru	50	60.2
Özel İstihdam Bürolarına Başvuru	5	6.0
Gazete ve İnternetteki İş İlanları	4	4.8
Kendi İşyerini Kurmak Amacıyla Girişimde Bulunma	1	1.2
Toplam	83	100

57

Araştırmada üzerinde durulan hususlardan bir diğeri, gençlerin hangi kanallarla iş arıyor olduklarının belirlenmesidir. Katılımcıların iş ararken en çok tercih ettikleri kanalın yüzde 54.1 oranıyla İŞKUR olduğunu görülmüştür. Tablo 27'den de anlaşıldığı gibi, iş arayan her iki katılımcıdan biri ilk olarak İŞKUR'a gitmektedir. **Bu durumun temel sebebi, araştırmacı gözlemleri bölümünde de vurgulandığı üzere, İŞKUR tarafından yürütülmekte olan Toplum Yararına Programların bölge işgücü açısından önemli bir istihdam potansiyeli taşımasıdır. Anket çalışmasını gerçekleştiren araştırmacılar tarafından özellikle son dönemde bölgede yaşanan terör olayları sonrasında sözü edilen programların bölge gençliği için en önemli iş kapısı olarak algılandığı belirtilmiştir.**

İŞKUR tarafından yürütülmekte olan Toplum Yararına Programların bölge işgücü açısından önemli bir istihdam potansiyeli taşımasıdır.

Anket çalışmasını gerçekleştiren araştırmacılar tarafından özellikle son dönemde bölgede yaşanan terör olayları sonrasında sözü edilen programların bölge gençliği için en önemli iş kapısı olarak algılandığı belirtilmiştir.

Aktif istihdam programlarından biri olan Toplum Yararına Programlar, işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde veya bölgelerde istihdamında zorluk yaşanan işsizlerin çalışma alışkanlık ve disiplininin uzaklaşmalarını önlemek ve işgücü piyasasına uyumlarını sağlamak ile söz konusu kişilere geçici olarak gelir desteği sunmak amacıyla doğrudan ya da yüklenici aracılığıyla toplum yararına bir iş veya hizmetin gerçekleştirilmesi şeklinde yürütülen programlardır. Her bir program için en fazla 9 ay süresi olan bu programlar aracılığıyla istihdama katılan kişilere, asgari ücret ödenmektedir. Bununla birlikte, Toplum Yararına Programlar katılımcıya belirli bir mesleki niteliğin kazandırılması amacını taşımaktan ziyade; çevre temizliği, ağaçlandırma, park düzenlemeleri, vadi ve dere ıslahı, erozyon engelleme çalışmaları, kamusal altyapının yenilenmesi, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda çevre düzenlemesi, bakım, onarım ve temizlik işlerinin yapılması, restorasyon, tarihi ve kültürel mirasın korunması gibi daha düşük nitelik düzeyi gerektiren alanlarda geçici istihdam fırsatları yaratmaktadır.

Tablo 28. Diyarbakır Sur İçi Bölgesinde Yürütülen Aktif İşgücü Hizmetleri, 2016

Program	Yararlanıcı Sayısı
Mesleki Eğitim Kursları	347
Girişimcilik Kursları	285
İşbaşı Eğitim Programları	371
Toplum Yararına Programlar	6.024
İşsizlik Sigortasından Faydalananlar	1.153
Toplam	8.180

- Kaynak: İŞKUR Diyarbakır İl Müdürlüğü, Aktif İşgücü Hizmetleri Verileri, 2016.

Tablo 28'den de görüldüğü gibi, İŞKUR Diyarbakır İl Müdürlüğüne yürütülmekte olan aktif işgücü hizmetleri kapsamında en büyük pay, Toplum Yararına Programlara aittir. Bu anlamda, aktif işgücü hizmetlerinden yararlananların yüzde 73.6'sı toplum yararına istihdam edilmektedir. Araştırmacı gözlemleri, toplum yararına çalışan katılımcıların daha çok camiler ve okullar gibi kamu kurumlarının nitelik gerektirmeyen temizlik işlerinde istihdam edildiklerini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, işgücünün nitelik ve beceri düzeyini artırarak istihdam edilebilirliğini geliştirmek amacını taşıyan mesleki eğitim kursları ile işbaşı eğitim programlarından yararlananların sayısının daha düşük olduğu görülmektedir. Oysa söz konusu programlar, katılımcıların işsiz olmalarının temel nedenleri arasında sayılan mesleksizlik ve eğitim düzeyleri itibarıyla söz konusu olan niteliksiz/ düşük nitelikli olma sorunlarıyla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, araştırmacı gözlemlerinden yola çıkılarak üzerinde durulması gereken hususlardan biri de, katılımcılar arasında özellikle daha genç yaşta (15 -19 yaş grubu) olanların, çalışmayan baba ve iş bulamayan anneden sonra - hatta çoğu zaman anneden bile önce - okulu bırakarak işgücü piyasasına girmek zorunda kalmalarıdır. Söz konusu gençlerin, erken yaşlarda örgün eğitim sisteminden çıkmaları ile yetenek ve becerilerinin farkında olmamaları, ne iş olsa

yaparız düşüncesiyle niteliksiz işgücü içinde yer almalarına yol açmaktadır. Bu durum da gençler açısından zaten daha sınırlı sayıda istihdam olanağı yaratan işgücü piyasasındaki yapıyı daha da dezavantajlı hale getirmektedir. Dolayısıyla, “Sur”larla çevrili işgücü piyasasında ne iş olsa yaparız gençliği hakim olmakta ve gençler daha iyi bir gelecek kurma hayallerinden vazgeçmek zorunda kalmaktadır.

Kutu 1. Araştırmacı Gözlemi: Çaresizliği Görünür Kılmak

“Sahaya indiğimiz ilk gündü ve anketi uyguladığımız ilk kişi yirmili yaşlarda hafif kilolu el arabasıyla ilerleyen seyyar bir satıcıydı. Yanına yaklaşıp kendisiyle anket yapmak istediğimizi söylediğimizde anket “ne” der gibi yüzümüze bakmıştı. Daha anlaşılır olmak için kendisine bölgedeki işsizlikle ilgili birkaç soru soracağımızı söylediğimizde, biraz meraklı biraz da çekingen bir tavırla bizi reddetmedi. Artık soruları sormaya başlamıştık. Aylık kazanç mı net değil, işinden memnun olmak mı evet, çünkü yapacak başka bir işinin olmadığını söylüyordu. Sizce de tuhaf değil mi yirmili yaşlardasınız, ufkunuzun açık olduğu, kendinizde sınırsız bir gücün olduğunu, hatta her şeyi değiştirebileceğinize inandığınız bir yaşta yapacak hiçbir şeyiniz olmayacağını düşünmek! Belki de değildi çünkü konuştuğumuz genç kendisini el arabasına mahkum eden ve aileden gelen bir geleneği sürdürüyordu.”

Diğer taraftan, iş bulamayan veya çok düşük nitelikli, kayıt dışı, geçici ve düşük gelirli işlerde çalışan bazı gençlerin işsiz kalmak yerine ne yaparsınız sorusuna vermiş oldukları yanıtlar, çok daha tehlikeli bir durumun varlığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, araştırmacı gözlemleri özellikle hırsızlık vb. yasa dışı faaliyetlerin bazı katılımcılar tarafından herhangi bir meslekten bahseder gibi işsizliğin alternatifi olarak görüldüğünü ortaya koymuştur.

Mesleki nitelik kazanımı ve/veya mevcut nitelik ve beceri düzeyinin geliştirilmesi, doğrudan kalıcı ve sürekli istihdam imkanlarına erişimin artmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, bölgede yaşanan terör olayları açısından Toplum Yararına Programlar gibi geçici istihdam imkanları sunan uygulamaların işsizlik sorununa daha acil müdahale fırsatı sunduğunu gözden kaçırmamakla birlikte, uzun vadede bölge gençliğinin sürekli ve düzgün işlere ulaşabilmesi için asıl önemli olan noktanın, iş ve meslek programlarının çeşitlendirilmesi ve kontenjanlarının artırılması olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Araştırmacı gözlemleri, özellikle kadın katılımcıların İŞKUR tarafından yürütülmekte olan Toplum Yararına Programlarını neredeyse devlet memurluğuyla eş değere sahip bir istihdam fırsatı olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, esas olarak bölgedeki ataerkil yapı ve sosyal normlar nedeniyle genç kadınların özel sektörde çalışmasına izin verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, araştırmacı gözlemlerinin kadın katılımcılarla ilgili olarak ortaya koymuş olduğu bir başka önemli bulgu, bölgede yaşayan ve evli olan genç kadınların aslında sürekli bir işte çalışmak istememeleri sebebiyle de İŞKUR’a kayıt yaptırmayı ve geçici istihdam fırsatları sunan Toplum Yararına Programlara katılmayı tercih etmeleridir.

Kutu 2. Araştırmacı Gözlemi: Toplumsal Cinsiyetçi Roller

“Değişen sosyo-ekonomik durum kadının aile içerisindeki konumunun değişmesini sağlamıştır. Daha önceki dönemlerde kadının istihdama katılmasını engelleyen aile içerisindeki iktidar, ekonomik değişimle çok sık görülmemekle birlikte kadının istihdamını destekleyecek duruma gelmiştir.

Kadınların çalışma hayatına katılma oranının erkeklere göre daha sınırlı olduğunu biliyoruz. Bu durumu Sur'da yaptığımız görüşmelerde de görülmüyordu. Çalışmalarına izin verilen kadınların ise sadece İŞKUR bünyesinde çalışabileceklerini gördüm ve İŞKUR'a başvurduklarında çalışabilecekleri alanların sınırlı olduklarını, çünkü sadece temizlik alanına yönlendirilmekteler.

Çalışmak isteyen ama aile tarafından izin verilmeyen kadın "ben, ben değilim" demişti. Aslında bu cümle kadınların genel durumunu özetleyen niteliktedir. Kadın evliyse ve çocukları varsa istihdama katılamaz gibi kalıp yargılar mevcuttu. Kadının varlığı evdeki bir diğer baskın unsur tarafından denetleniyordu. Bu unsur, belki kayınvalide, belki baba belki en büyük oğuldu..."

Son dönemde bölgede yaşanan terör olayları, tek kazananlı aile yapısını - geçici de olsa - değiştirmiştir. Söz konusu olaylar sebebiyle işini kaybeden hane reisi erkek, kaybedilen gelirin yarattığı ekonomik sıkıntıların etkisiyle eşinin sadece İŞKUR aracılığıyla çalışmasına izin vermektedir. Araştırma gözlemleri, bu durumun aile bireyleri arasındaki dayanışmayı artırdığını ve ailenin dağılmasını engellediğini de ortaya koymaktadır. Tablo 29'da da görüldüğü üzere, kadın katılımcıların yüzde 70.8'i İŞKUR'a kayıtlıdır. Bunun yanında, İŞKUR kaydı olan erkek katılımcıların oranı yüzde 47.3 ile kadın katılımcılara kıyasla daha düşüktür. İŞKUR'a kayıtlılık durumu açısından söz konusu olan cinsiyetler arası farklılık, yukarıda belirtilen araştırmacı gözlemlerini desteklemektedir. Tablo 29'dan, genel olarak katılımcıların İŞKUR'a kayıtlılık düzeyinin yüzde 56.8 olduğu görülmektedir.

Tablo 29. Cinsiyetler İtibarıyla İŞKUR'a Kayıtlı Olma Durumu

		İŞKUR Kaydı		
		Var	Yok	Toplam
Cinsiyet	Kadın	143	59	202
	Erkek	141	157	298
Toplam		284	216	500

İŞKUR tarafından yürütülen Toplum Yararına Programların üstlendiği diğer bir rol, sosyal yapının korunması açısından son derece önemlidir. Araştırmacı gözlemleri, bölgede yaşanan terör olayları nedeniyle son dönemde işsizliğin daha da artmış olmasının yarattığı sosyo-ekonomik zorluklarla mücadelede ve sosyal gerilimleri önlemede İŞKUR'un adeta tampon bir fonksiyon üstlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, İŞKUR'un Toplum Yararına Programlar aracılığıyla özellikle yaşanan terör olayları yüzünden evleri yıkılan, işyerleri kapanan ve dolayısıyla mağdur olan gençlere yönelik olarak sunmuş olduğu iş fırsatlarının bölge gençliğinin kayıp bir nesil olmasını engellediği söylenebilir.

Tablo 30. İşsizlik Deneyimi

Son 5 Yıl İçindeki İşsizlik Deneyimi		
	Frekans	Yüzde
İşsizlik Deneyimi Yok	80	16
6 Aydan Az	93	18.6
6 Ay - 1 Yıl	104	20.8
1 - 3 Yıl	86	17.2
3 Yıl ve Daha Fazla	137	27.4
Toplam	500	100.0

Katılımcıların işgücü piyasasına giriş sürecinde yaşadıkları zorlukları ve işgücü piyasası deneyimlerini daha iyi analiz edebilmek amacıyla, son 5 yıl içindeki işsizlik durumları da araştırılmıştır. Bu bağlamda, katılımcılar arasında son 5 yılı içinde işsizlik deneyimi yaşamayanların oranı yüzde 16, altı aydan daha az süreyle işsizlik deneyimi yaşayanların oranı yüzde 18.6, aydan aydan bir yıla kadar işsizlik deneyimine sahip olanların oranı yüzde 20.8, bir ila üç yıl işsizlik deneyimi yaşayanların oranı yüzde 17.2, üç yıl ve daha uzun süredir işsiz kalmış oranların oranı ise yüzde 27.4'tür. Tablo 30'dan da görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki gençlerin neredeyse yarısı (yüzde 44.6'sı) son 5 yıl içinde 1 yıl ve daha fazla süreli, yani uzun dönemli işsizlik yaşamıştır. Bu durumun, araştırma kapsamındaki gençlerin işgücü piyasasına geçişte önemli zorluklarla karşılaştıklarını göstermekte olduğu söylenebilir.

Gençlerin işgücü piyasası hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları, özellikle işgücü piyasasına giriş sürecinde daha uzun sürelerle işsizliği tecrübe etmelerine yol açabilmektedir. Bu durum, Türkiye gibi işgücü piyasası bilgi sisteminin henüz tam olarak kurulamamış olduğu ülkelerde tüm işgücü piyasası aktörlerini olumsuz şekilde etkilemekle birlikte, piyasaya ilk kez giren yeni mezun gençler açısından daha büyük bir soruna yol açmaktadır. Diğer taraftan, son 5 yıl içinde işsizlik deneyimi yaşamadıklarını belirten katılımcılar, aynı zamanda hiç iş aramamış ve bu nedenle işsizlikle yüz yüze gelmemiş de olabilirler.

Tablo 31. Cinsiyetler İtibarıyla İşsizlik Deneyimi

	Kadın	Erkek	Toplam	
İşsizlik Deneyimi	İşsizlik Deneyimi Yok	26	54	80
	6 Aydan Az	35	58	93
	6 Ay - 1 Yıl	32	72	104
	1 - 3 Yıl	32	54	86
	3 Yıl ve Daha Fazla	77	60	137
	Toplam	202	298	500

Tablo 31'de düzenlenen verilerden de anlaşıldığı gibi, son 5 yıl içinde yaşanan işsizlik deneyimi cinsiyetler itibarıyla farklılaşmaktadır. Son 5 yıl içinde 1 yıl ve daha

uzun dönemli işsizlik yaşayan kadınların oranı yüzde 53.9 iken; aynı kategorideki erkeklerin oranı yüzde 38.3'tür. Buna göre, kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde uzun dönemli işsizlik riski taşımaktadır.

Son 5 yıl içinde yaşanan işsizlik deneyimi eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde ise daha yüksek eğitim derecelerine sahip olan katılımcıların uzun dönemli işsizlik riski ile daha az karşı karşıya kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, yükseköğretim mezunu katılımcıların neredeyse yarısının (yüzde 46.9) bir yıla kadar işsizlik deneyimine sahip olması, Türkiye'de çok sayıda eğitilmiş gencin işgücü piyasasına giriş aşamasının bir işsizlik dönemi ile başlamakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği üzere, eğer söz konusu işsizlik dönemi uzun sürmüştü, işgücü piyasasına geçici, kayıt dışı veya nitelik düzeyinin altındaki işlerle adım atılmakta; daha sonra kayıtlı bir sektöre geçilebilmektedir. Ancak kayıtlı istihdama girildikten sonra, eğitilmiş bireylerin daha düşük eğitime sahip olanlara oranla kayıtlı istihdamda kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu anlamda, eğitimde geçirilen sürelerin tek başına bireylerin ne öğrendiğini ölçmeye yetmediği ileri sürülebilir. Daha açık bir anlatımla, araştırma kapsamında yükseköğretilen tamamladıktan sonra ilk kez işgücü piyasasına katılan yaklaşık her iki katılımcıdan birinin piyasada 1 yıla yakın süreyle işsiz kalması, eğitim sisteminin çıktılarının işgücü piyasasındaki karşılığı açısından soru işareti yaratmaktadır.

Tablo 32. Eğitim Düzeyleri İtibarıyla İşsizlik Deneyimi

		İşsizlik Deneyimi					
		İşsizlik Deneyimi Yok	6 Aydan Az	6 Ay - 1 Yıl	1 - 3 Yıl	3 Yıl ve Daha Fazla	Toplam
Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmeyen	2	6	2	1	8	19
	Okuma Yazma Bilen Ancak Bir Okul Bitirmeyen	8	11	7	6	14	49
	İlköğretim	3	5	5	4	12	29
	İlkokul	15	9	16	12	26	78
	Ortaokul veya Dengi Mesleki Ortaokul	28	33	29	21	35	146
	Lise	12	18	25	27	33	115
	Mesleki veya Teknik Lise	0	0	1	2	0	3
	Önlisans	8	1	6	7	3	25
	Lisans	4	10	13	6	6	39
Toplam		80	93	104	86	137	500

Araştırma kapsamında üzerinde durulan hususlardan biri de katılımcıların işsiz kalmaktansa, hangi durumda olmayı tercih ettikleridir. Tablo 33'te düzenlenen bulgulardan da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan gençlerin yüzde 22.4'ü işsiz kalmak yerine çalışmak istediğinden farklı bir işi kabul edebileceğini, yüzde 22'si sigortasız çalışmaya razı gelebileceğini, yüzde 12.2'si eğitime ilave yatırımlar yapabileceğini ve yüzde 9.6'sı da kendi işini kurma yoluna gidebileceğini ifade etmiştir. Söz konusu bulgular, gençlerin işsizlik baskısı altında kaldıkça geleceklerine ilişkin ümitlerini yitirdiklerini ve daha fazla işsiz kalmak yerine kötünün iyisine razı olabileceklerini, yani kayıt dışı çalışmayı ya da niteliklerine ve/veya beklentilerine uygun olmayan işlerde istihdam edilmeyi kabul edebileceklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 33. İşsiz Kalmak Yerine Tercih Edilen Durumlar

	Frekans	Yüzde
Ek Eğitimler Alırım	61	12.2
Kendi İşimi Kurarım	48	9.6
Eğitime Devam Ederim	42	8.4
Başka Bir Şehirde Çalışırım	24	4.8
Farklı Bir İşte Çalışırım	112	22.4
İstedğim İş Aramaya Devam Ederim	32	6.4
(Erkek Katılımcılar için) Askere Gitmeyi Tercih Ederim	13	2.6
Sigortasız Çalışmayı Kabul Ederim	110	22.0
Sigorta Priminin Düşük Gösterilmesini Kabul Ederim	41	8.2
Çalışmam, Evde Otururum	16	3.4
Diğer	1	--
Toplam	500	100.0

5.11.3.3. İşgücü Piyasası ve Mesleki Eğitim Beklentileri

Saha çalışmasında hedef kitlenin istihdam beklentilerini açığa çıkarabilmek amacıyla hangi sektör veya meslekte iş yapmak istedikleri araştırılmıştır. Bu kapsamda, Tablo 34'te düzenlenen ve gerçekten oldukça önemli bir soruna işaret eden veriler ortaya çıkmıştır. Tablo 34'ten de görüldüğü üzere, hangi sektör/meslekte çalışmak istediği sorulduğunda 79 katılımcı fark etmez yanıtını vermiştir. **Bu bulgu, göz ardı edilemeyecek sayıda gencin ne yapmak istediğini tam olarak bilmediğini ve söz konusu gençlerin geleceğe ilişkin beklentilerinin de belirsiz olduğunu göstermektedir.** Bu bağlamda, bölgede yaşayan ve örgün eğitime devam eden gençler açısından okullar aracılığıyla, okuldan ayrılmış olan ve halihazırda işgücü piyasasında emeğini arz etmek için hazır bulunan gençler bakımından ise yaygın eğitim yoluyla mesleki eğilime göre yönlendirme ve kariyer rehberliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi halde, çalışmada daha önce de vurgulandığı üzere, bölge gençliğinin temel sorun alanlarından biri olan mesleksizlik sorununun çözülmesi de zorlaşacaktır.

Tablo 34. Çalışılmak İstlenen Sektör/ Meslek

Hangi Sektör/ Meslekte İş Yapmak İsterdiniz?		
	Frekans	Yüzde
Fark Etmez	79	16.8
Hizmetler	64	12.8
İşletmecilik	38	7.6
Tekstil	31	6.2
Temizlik	27	5.4
Eğitim	26	5.2
Kişisel Bakım	18	3.6
Sağlık	18	3.6
İnşaat	18	3.6
Gıda	16	3.2
Çocuk Bakımı	16	3.2

Katılımcıların iş yapmak istedikleri sektörler arasında ilk sırayı hizmetler sektörünün (yüzde 12.8) aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, işletmecilik yapmak istediği ifade eden gençlerin oranı yüzde 7.6'dır. Katılımcıların çalışmak istedikleri diğer alanlar ise sırasıyla tekstil (yüzde 6.2), temizlik (yüzde 6.2), eğitim (yüzde 5.4), kişisel bakım (yüzde 5.2), sağlık (yüzde 3.6), inşaat (yüzde 3.6), gıda (yüzde 3.2) ve çocuk bakımındır (yüzde 3.2). Söz konusu bulguların, işgücü piyasasının talep tarafınca yaratılan işler ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. gençlerin istek ve beklentilerinin sorgulanması ve bu doğrultuda düzenlenecek olan iş ve meslek programları aracılığıyla gerek programlara katılım düzeyi, gerekse programların çıktıları ve istihdama yansımaları açısından daha yüksek fayda elde edilebilecektir.

Tablo 35. Girişimcilik Düşüncesi

Kendi İşinizi Kurmak Gibi Bir Planınız Var mı?		
	Frekans	Yüzde
Evet	209	41.9
Hayır	290	58.1
Toplam	499	100.0

İş Kurmak İstedığınız Alan Hangisidir? (Kendi İşini Kurmak İsteyenler İçin)		
	Frekans	Yüzde
Giyim - Beyaz Eşya- Mobilya Mağazası Açmak	15	11.2
Büfe - Kantin Açmak	12	9.0
Kuaför Salonu Açmak	11	8.2
Kafe Açmak	9	6.7
Pastacılık Yapmak	7	5.2

Girişimcilik, ekonomik büyüme ve istihdama katkıları açısından ülkeler için son derece önemlidir. Halihazırda Türkiye’de de başta İŞKUR ve KOSGEB tarafından gençlerin girişimciliğinin artırılması için çok sayıda eğitim ve destek faaliyetleri yürütülmektedir. Girişimciliğin desteklenmesine yönelik programların temel amacı, bireylerin kendi işlerini kurmaları yoluyla işsizlikten kurtulmalarını sağlamaktır. Ayrıca, yanlarında çalıştırabilecekleri diğer kişiler düşünüldüğünde başkaları için de, yani dolaylı yoldan da istihdam yaratılması söz konusu olabilmektedir. Pek çok ülkede, işsizlikte mücadele ve özellikle kadınlarla gençler gibi dezavantajlı grupların işgücü piyasasına çekilebilmesi amacıyla girişimciliğin desteklenmesine yönelik programların etkin bir aktif istihdam politikası olarak kullanıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan, ne iş yapmak istediği sorulduğunda fark etmez cevabını verenlerin katılımcılar içindeki payının dikkat çekici düzeyde olması da göz önüne alındığında, gelecekte ne yapmak istediğini bilmeyen veya henüz karar vermemiş olan gençler için girişimciliğin bir kariyer alternatifi olduğu açıktır. Bu bağlamda, gençlerin öncelikle söz konusu durumun, yani girişimciliğin de kendileri için iş sahibi olmaktan daha öte bir kariyer fırsatı sunduğunun farkında olmaları gerekmektedir. Çalışmada, araştırma alanı içinde yaşayan gençler için girişimcilik fırsatlarının artırılması ve nasıl girişimci olabilecekleri konusunda desteklenmeleri gerektiği düşüncesiyle katılımcılardan kaçının kendi işini kurmak, başka bir ifadeyle girişimci olmak istediği araştırılmıştır. Buna göre, katılımcıların yüzde 41.9’unun, yani her 10 katılımcıdan 4’ünün kendi işini kurmak istediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 36. Cinsiyetler İtibarıyla Girişimcilik Eğilimi

	Girişimci Olmak			
		İsteyen	İstemeyen	Toplam
Cinsiyet	Kadın	70	131	201
	Erkek	139	159	298
	Toplam	209	290	499

Katılımcılar arasındaki girişimcilik eğilimi cinsiyetler itibarıyla incelendiğinde, kendi işini kurmak isteyen genç kadınların oranının yüzde 34.8 ve aynı kategorideki erkeklerin oranının da yüzde 46.6 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcılara hangi alanlarda iş kurmak istedikleri sorulduğunda ise en çok giyim, beyaz eşya, mobilya mağazası (yüzde 11.2), büfe veya kantin (yüzde 9), kuaför salonu (yüzde 8.2) veya kafe (yüzde 6.7) açmak ya da pastacılık yapmak (yüzde 5.2) istedikleri ortaya çıkmıştır.

Bölgenin genel ekonomik yapısı dikkate alındığında, katılımcıların inovasyondan ve yenilikçilikten uzak, katma değeri görece düşük, sınırlı istihdam potansiyeli taşıyan ve daha çok bölgede gördükleri yapıya benzer işler yapmak istemeleri doğal karşılanabilir. Diğer taraftan, girişimcilik adına bölgede önemli başarı hikayeleri olduğu da unutulmamalı ve bölgede girişimciliğin desteklenmesine yönelik olarak yürütülecek faaliyetlerde gençlerin yaratıcılığını artıracak ve onlara vizyon kazandıracak yeni alanların kapıları aralanmalıdır.

Tablo 37. İş - Meslek Programlarına ilişkin Farkındalık

Çeşitli Kurum/ Kuruluşlar Tarafından Yürütülen İş - Meslek Programlarından Haberdar Mısınız?			Hangi Kurumlar Tarafından Yürütülen İş - Meslek Programlarından Haberdarsınız?		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Evet	154	30.8	İŞKUR	126	81.8
Hayır	346	69.2	Halk Eğitim Merkezi	9	5.8
Toplam	500	100.0	Belediye	1	0.6
			Kadın Destek Merkezi	1	0.6
			Gençlik Merkezi	1	0.6
			MEKSA	14	9.1
			Diş Teknisyenleri Derneği	1	0.6
			Kültür Sinema Derneği	1	0.6
			Toplam	154	100.0

Araştırma sonucunda katılımcıların yüzde 30.8'inin çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan iş ve meslek programlarından haberdar olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, her on katılımcıdan 7'si söz konusu programlardan haberdar olmadığını ifade etmiştir. Bu durum, istihdama erişimde gençlerin elindeki fırsatların sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, **iş ve meslek programlarına ilişkin farkındalık düzeyi cinsiyetler açısından ele alındığında, kadınların erkeklere oranla daha yüksek farkındalığa sahip olduğu görülmektedir.** Öyle ki, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan iş ve meslek programlarından haberdar olduğunu belirten kadınların oranı yüzde 38.6'yken; aynı kategorideki erkeklerin oranı yüzde 25.5 düzeyinde kalmaktadır.

Tablo 38. Cinsiyetler İtibarıyla İş ve Meslek Programlarına İlişkin Farkındalık Düzeyi

		İş ve Meslek Programlarından		
		Haberi Var	Haberi Yok	Toplam
Cinsiyet	Kadın	78	124	202
	Erkek	76	222	298
	Toplam	154	346	500

Katılımcılar açısından iş ve meslek programlarının yürütücüsü olan kurum ve kuruluşların bilinirlik düzeyinin araştırıldığı soruya verilen yanıtlar, İŞKUR tarafından yürütülmekte olan programların katılımcıların büyük bir bölümü (yüzde 81.8) tarafından bilindiğini göstermektedir. İŞKUR'dan sonra katılımcıların en fazla bilgi sahibi oldukları programlar, MEKSA ve Halk Eğitim Merkezi tarafından yürütülmektedir.

Tablo 39. Cinsiyetler İtibarıyla Mesleki Eğitim Programlarına Katılım Düşüncesi

Herhangi Bir Mesleki Eğitim Programına Katılmak				
		İsteyenler	İstemeyenler	Toplam
Cinsiyet	Kadın	159	43	202
	Erkek	153	145	298
	Toplam	312	188	500

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, istihdam edilebilirliğin artırılması açısından büyük önem taşıyan mesleki eğitim programlarına katılmak isteyen gençlerin oranı yüzde 62.4 ve herhangi bir mesleki eğitim programına katılmak istemediğini belirtenlerin oranı ise yüzde 37.6'dır. Mesleki eğitim programlarına dahil olma isteği cinsiyetler itibarıyla değerlendirildiğinde, kadın katılımcıların yüzde 78.7'sinin, erkek katılımcıların da yüzde 51.3'ünün bu tür programlara katılmak ve bir meslek sahibi olmak istedikleri görülmektedir.

Mesleki eğitim programlarına katılmak istediklerini ifade eden katılımcılara hangi alanlardaki programlara katılmak istedikleri sorulduğunda, katılımcıların en çok bilişim teknolojileri (yüzde 17.5), tekstil (yüzde 14.6), açılılık (yüzde 11.1), kuaförlük (yüzde 8.9), inşaat teknolojisi (yüzde 8.9), çocuk gelişimi (yüzde 6.4), muhasebe finansman (yüzde 5.4), motorlu araçlar (yüzde 4.1), satış pazarlama (yüzde 2.9) ve elektrik elektronik (yüzde 2.9) alanlarındaki mesleki eğitim programlarına dahil olmak istedikleri ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 40. Mesleki Eğitime Katılımda Tercih Edilen Programlar

Mesleki Eğitim Programı İlk Tercih Edilen Alan			Mesleki Eğitim Programı İkinci Tercih Edilen Alan		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Bilişim Teknolojileri	55	17.5	Muhasebe Finansman	12	11.9
Tekstil	46	14.6	Büro Yönetimi ve Sekreterlik	10	9.9
Açılılık	35	11.1	Kuaförlük	9	8.9
Kuaförlük	28	8.9	Açılılık	9	8.9
İnşaat Teknolojisi	28	8.9	Motorlu Araçlar	8	7.9

Mesleki Eğitim Programı İlk Tercih Edilen Alan			Mesleki Eğitim Programı İkinci Tercih Edilen Alan		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Çocuk Gelişimi	20	6.4	İnşaat Teknolojisi	8	7.9
Muhasebe Finansman	17	5.4	Takı Tasarım	6	5.9
Motorlu Araçlar	13	4.1	Sihhi Tesisat	5	5.0
Satış Pazarlama	9	2.9	Elektrik Elektronik	5	5.0
Elektrik Elektronik	9	2.9	Bilişim Teknolojileri	5	5.0

Mesleki eğitim programlarına katılmak isteyen katılımcılar arasında birden fazla eğitim programına katılmak istediğini ifade eden katılımcılar için ikinci sırada gelen programlar ise **muhasabe finansman (yüzde 11.9), büro yönetimi ve sekreterlik (yüzde 9.9), kuaförlük (yüzde 8.9), aşçılık (yüzde 8.9), motorlu araçlar (yüzde 7.9), inşaat teknolojisi (yüzde 7.9), takı tasarım (yüzde 5.9), sihhi tesisat (yüzde 5), elektrik elektronik (yüzde 5) ve bilişim teknolojileri (yüzde 5) şeklindedir.**

Tablo 41. Mesleki Eğitim Programlarına Katılmama Nedenleri

Mesleki Eğitim Programlarına Katılmak İstememenizin Nedenleri Nelerdir? (Mesleki Eğitim Programlarına Katılmak İstemediğini Belirten Katılımcılar için)	Frekans	Yüzde
Programlar ilgimi çekmiyor	78	41.7
Program sonrasında da bir iş bulabileceğimi düşünmüyorum	36	19.3
Önceliğim gelir getirici bir iş bulmaktır	18	9.6
Katılım için vaktim yok	13	7.0
Aile bireylerim izin vermiyor	8	4.3
Geçmişte katıldığım programlardan istediğim sonucu elde edemedim	6	3.2
Programda başarılı olabileceğimi düşünmüyorum	5	2.7
Programın uygulandığı yer, yaşadığım yere çok uzak	5	2.7

Mesleki eğitim programlarına katılmak istemediğini ifade eden katılımcıların, söz konusu davranışlarının arkaplanındaki nedenler Tablo 41'de düzenlenmiştir. Katılımcıların mesleki eğitim programlarına dahil olmak istememesi açısından ön plana çıkan nedenlerin programların katılımcının ilgisini çekmemesi (yüzde 41.7), program sonrasında da bir iş bulabileceğini düşünmemesi (yüzde 19.3), önceliğinin gelir getirici bir iş bulmak olması (yüzde 9.6) ve katılım için vakti olmaması (yüzde 7) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Söz konusu nedenler kadar sık tekrar edilmemekle birlikte, diğer nedenler olarak belirtilen aile bireylerinin katılımcının programa katılmasına izin vermemesi (yüzde 4.3) ve geçmişte katıldığı programlardan istediği sonucu elde edememesinin (yüzde 3.2) de mesleki eğitim programlarına katılma eğilimini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

6

SONUÇ VE
DEĞERLENDİRME

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bundan yaklaşık 2300 yıl önce Aristo gençleri huysuz, öfkeli ve tutkulu olarak tanımlamıştır. Aristo'ya göre, gençlerin çok sayıda istekleri, yüksek amaç ve idealleri vardır. Gençler bu istek ve ideallerin önündeki en küçük engele bile katlanamaz yapıdadırlar. Aristo'nun tanımlamalarında yola çıkarak, amaç ve ideallerine ulaşamaması sebebiyle ümitsizliğe kapılan gençlerin toplumsal açıdan risk taşıyan, huysuz ve öfkeli bir nüfus grubuna dönüşmemesi için potansiyelleri, yetenekleri, nitelik ve becerilerine uygun işlerde istihdam edilmeleri büyük önem taşımaktadır. İstihdam ve kendisine uygun bir işin sahibi olma, gençlerin sosyo-ekonomik kimliklerini biçimlendirmekte ve vatandaşlık bilinçleri, gelir düzeyleri, yaşam biçimleri, sosyal ve kültürel gelişimleri ile öz saygıları açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu yüzden, genç işsizliği ve bu işsizliğin kitlesel boyutlara ulaşması, gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan çok önemli sonuçlar yaratmaktadır.

Gerek genç işsizliği, gerekse genç işgücünün eğitim düzeyleri ile mevcut işleri arasındaki uyumsuzluk, nitelik/becerilerin aşınması ya da tamamen kaybedilmesine yol açmaktadır. Bugün işgücü piyasasına girişi geciken gençlerin, işgücü piyasasının gelecekteki hakimleri olacaklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Eğer bugün onların nitelik ve becerilerinin boşa gitmesine izin verilirse, bu durum onların gelecekte daha az üretken olmaları sonucunu doğuracaktır. Gençlerin ilk kariyer basamağına ulaşabilmesi için bugün sosyal politika üretmeyen gerek gelişmiş ancak yaşlanan Avrupa ülkelerinde, gerekse genç nüfusu yoğun olan gelişmekte olan Türkiye gibi ülkelerde, söz konusu sorunla yarının emeklileri mücadele etmek zorunda kalacaktır. Dahası, işsizlik baskısı altında ezilen gençler toplumsal yaşam açısından da risk taşımaya devam edecektir.

Gençlerin eğitim yoluyla kazandıkları bilgi ve nitelikler, istihdam edilebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Katılımcıların yüzde 63.6'sının düşük eğitim düzeylerine sahip olması, söz konusu gençlerin istihdam edilebilirlikleri bağlamında dezavantajlı bir durum ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, saha çalışmasından elde edilen bulgular ışığında mesleki yeterlilik belgesine sahip olan katılımcıların oranının da son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, bölgedeki işletme yapısı, ekonomik yapı ve istihdam olanakları dikkate alındığında, yaratılan işlerin yüksek nitelik ve dolayısıyla yüksek eğitim düzeyleri gerektirmediğini de ifade etmek gerekmektedir. Ancak gerek bölgede yaşanan terör olayları ve çatışma ortamının, gerek işgücü piyasası tarafından sunulan kısıtlı iş imkanlarının etkisiyle bölge gençliğinin iş aramak ve daha iyi bir hayat kurmak ideali ile başka bölgelere göç etmek istemesi durumunda, sahip oldukları düşük nitelik düzeyleri işgücü hareketliliği potansiyellerini olumsuz yönde etkileyecektir.

Bölgede yaratılan işlerin genel özellikleri, özellikle yükseköğretim mezunu gençler açısından istihdam imkanlarını sınırlayan bir unsurdur. Bu durumun işgücü piyasasında uyumsuz eşleşme problemine yol açabilmesi ve saha araştırmasından elde edilen sonuçların da gösterdiği üzere yüksek işsizlik baskısı, özellikle yükseköğretim mezunu gençleri niteliklerinin altındaki ve/veya eğitim alanlarıyla uyumlu olmayan işleri kabul etmek ile işsiz kalmak ya da işgücüne dahil olmamak şeklinde iki kötü seçenek arasında tercih yapmak zorunda bırakıyor olabilir.

Katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarının en temel göstergesi olan hanehalkı özellikleri, araştırmaya dahil olan gençlerin genellikle düşük gelirli ailelere sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanında, hanehalkı içinde gelir getirici bir işte çalışan fertlerin sayısının çok sınırlı olması, Sur bölgesi işgücü piyasasının sadece gençler için değil, yetişkin ebeveynler ve diğer aile üyeleri için de yeterince istihdam olanağı yaratamadığını göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların yüzde 33.1'i istihdamdadır. Ancak, Türkiye işgücü piyasasındaki genel eğilimlere benzer şekilde, istihdamda yer alan katılımcılar arasında cinsiyetler açısından ciddi farklılıklar söz konusudur. **Buna göre, istihdamda yer alan 165 katılımcının sadece 22'si kadındır. Yani, araştırma kapsamında kadın istihdam oranı yüzde 10.9'dur.** Bu oran, erkek katılımcılar için yüzde 48 düzeyindedir. Diğer taraftan, katılımcıların yüzde 49'u aktif olarak bir iş aramakta, buna karşılık yüzde 51'i halihazırda istihdamda olması ya da diğer nedenlerle iş aramamaktadır. Katılımcıların işsiz olmalarının arkasında yatan nedenler arasında bölgede yeterince iş imkanının olmaması, belirli bir mesleğe veya meslek belgesine sahip olmama, iş bulma açısından kendisine referans olabilecek çevre/ tanıdıklara sahip olmama gibi hususların ön plana çıktığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen işgücü piyasası verileri bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye'deki genel eğilime benzer şekilde, çok sayıda genç katılımcının işgücü piyasasına giriş aşamasının bir işsizlik dönemi ile başladığı ileri sürülebilir. Bununla birlikte, eğer söz konusu işsizlik dönemi uzun sürmüştse, gençler işgücü piyasasına geçici, kayıt dışı veya nitelik düzeylerinin altındaki işlerle adım atmakta ve ancak sonrasında kayıtlı bir sektöre geçebilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular bu çerçevede değerlendirildiğinde, kayıt dışı istihdamın yüksek olması ve istihdamdaki her üç gençten ikisinin kayıt dışı çalışması, söz konusu durumun gençler tarafından işgücü piyasasına giriş için ara bir basamak olarak algılandığını gösteriyor olabilir.

Özellikle araştırmanın yapıldığı bölgede, genç işsizliği ile mücadele edilmesi ve gençler için daha fazla iş imkanı yaratılması son derece önemlidir. Bölgenin kendine özgü koşulları düşünüldüğünde, bölge gençliğinin kötü alışkanlıklardan, yasa dışı faaliyetlerden ve terörden uzak tutulabilmesi açısından istihdamın üstlendiği fonksiyonun ne kadar önemli olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Diğer taraftan, en az bunun kadar önemli olan diğer bir nokta, bölge gençliğinin mesleksizlik sorununun çözülmesidir. Bu çerçevede, gençlerin mevcut ve potansiyel iş imkanlarına erişimini artırmak amacıyla düzenlenebilecek olan mesleki eğitim programlarına büyük ihtiyaç olduğu söylenebilir. Katılımcıların örgün eğitimden kazanmış oldukları nitelikler de göz önüne alınarak, yaygın eğitim yoluyla düzenlenecek olan mesleki eğitim programları mesleksizlik sorununun çözümünde önemli katkılar sağlayabilecektir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği bölgenin işgücü piyasası açısından dikkat çekici diğer bir husus, İŞKUR tarafından yürütülmekte olan Toplum Yararına Programların taşıdığı istihdam potansiyelidir. Alan çalışması ve araştırmacı gözlemleri ışığında, özellikle son dönemde bölgede yaşanan terör olayları sonrasında sözü edilen programların bölge gençliği için en önemli iş kapısı olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, işgücünün nitelik ve beceri düzeyini artırarak istihdam edilebilirliğini geliştirmek amacıyla taşıyan mesleki eğitim kursları ile işbaşı eğitim programlarından yararlananların sayısının daha düşük olduğu görülmektedir. Oysa söz konusu programlar, katılımcıların işsiz olmalarının temel nedenleri arasında sayılan mesleksizlik ve eğitim düzeyleri itibarıyla söz konusu olan niteliksiz/ düşük nitelikli olma sorunlarıyla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, araştırmacı gözlemlerinden yola çıkılarak üzerinde durulması gereken hususlardan biri de, katılımcılar arasında özellikle daha genç yaşta (15 -19 yaş grubu) olanların, çalışmayan baba ve iş bulamayan anneden sonra - hatta çoğu zaman anneden bile önce - okulu bırakarak işgücü piyasasına girmek zorunda kalmalarıdır. Söz konusu gençlerin, erken yaşlarda örgün eğitim sisteminden çıkmaları ile yetenek ve becerilerinin farkında olmamaları, ne iş olsa yaparız düşüncesiyle niteliksiz işgücü içinde yer almalarına yol açmaktadır. Bu durum da gençler açısından zaten daha sınırlı sayıda istihdam olanağı yaratan işgücü piyasasındaki yapıyı daha da dezavantajlı hale getirmektedir. **Dolayısıyla, "Sur"larla çevrili işgücü piyasasında ne iş olsa yaparız gençliği hakim olmakta ve gençler daha iyi bir gelecek kurma hayallerinden vazgeçmek zorunda kalmaktadır.**

Bölgede yaşanan terör olayları ve çatışma ortamı, işini kaybeden hane reisi erkeğin yerine eşinin işgücü piyasasına dahil olmasına yol açmıştır. Ancak söz konusu kadınların istihdama girmesine sadece İŞKUR aracılığıyla yürütülen Toplum Yararına Programlar kapsamında izin verilmektedir. Bunun yanında, sözü edilen programların ve dolayısıyla İŞKUR'un bölgede adeta tampon bir fonksiyon üstlendiği, bunun da sosyal yapının korunması açısından son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Saha araştırması sonucunda, bölgede yaşayan gençlerin daha çok hizmetler, işletmecilik, tekstil, temizlik, eğitim, kişisel bakım, sağlık, inşaat, gıda ve çocuk bakımı gibi alanlarda çalışmak istedikleri belirlenmiştir. Ancak bu noktada asıl şaşırtıcı olan hangi sektör/ meslekte çalışmak istediği sorulduğunda 79 katılımcının fark etmez yanıtını vermiş olmasıdır. Bu anlamda, göz ardı edilemeyecek sayıda gencin ne yapmak istediğini tam olarak bilmediği ve söz konusu gençlerin geleceğe ilişkin beklentilerinin de belirsiz olduğu ileri sürülebilir. Dolayısıyla, bölgede yaşayan ve örgün eğitime devam eden gençler açısından okullar aracılığıyla, okuldan ayrılmış olan ve halihazırda işgücü piyasasında emeğini arz etmek için hazır bulunan gençler bakımından ise yaygın eğitim yoluyla mesleki eğitime göre yönlendirme ve kariyer rehberliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, mesleksizlik sorunu daha da derinleşecek ve kalıcı hale gelecektir.

Bölgede genç işsizliğine çözüm üretebilmek üzere düzenlenecek olan iş ve meslek programlarının gençlerin istek ve beklentilerine uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bunun yanında, işgücü piyasasının talep tarafınca yaratılan işler de dikkate alınmalıdır. Bu hususların bir arada dikkate alınmasıyla oluşturulan iş ve meslek programları aracılığıyla programlara katılım düzeyi, programların çıktıları ve istihdama yansımaları açısından daha yüksek fayda elde edilebilecektir.

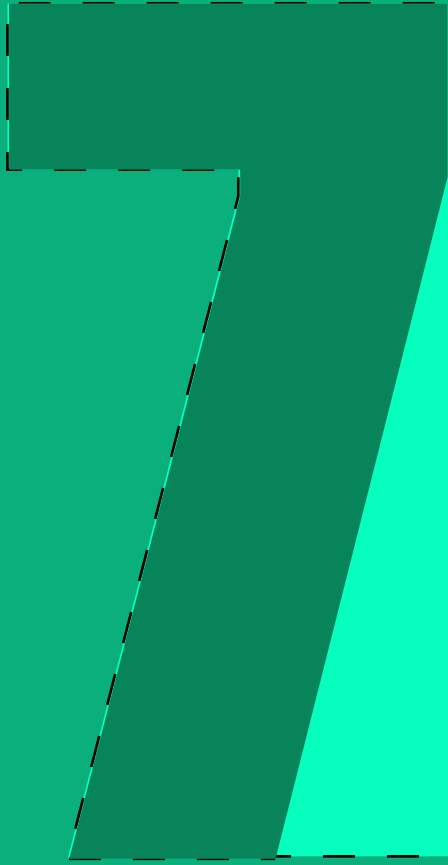
"Sur"larla çevrili işgücü piyasasında ne iş olsa yaparız gençliği hakim olmakta ve gençler daha iyi bir gelecek kurma hayallerinden vazgeçmek zorunda kalmaktadır.

Ne iş yapmak istediği sorulduğunda fark etmez cevabını verenlerin katılımcılar içindeki payının dikkat çekici düzeyde olduğu gerçeğinden hareketle, gelecekte ne yapmak istediğini bilmeyen veya ne yapacağına henüz karar vermemiş olan gençler için girişimcilik bir kariyer alternatifidir. Çalışmadan elde edilen bulgularda, her 10 katılımcıdan 4'ünün kendi işini kurmak istediği ortaya çıkmıştır. Ancak katılımcıların kurmak istedikleri işlere bakıldığında, inovasyondan ve yenilikçilikten uzak, katma değeri görece düşük ve sınırlı istihdam potansiyeli taşıyan işler yapmak istedikleri görülmektedir. Bu açıdan, bölgede girişimciliğin desteklenmesine yönelik olarak yürütülecek faaliyetlerde gençlerin yaratıcılığını artıracak ve onlara vizyon kazandıracak yeni alanların kapılarının aralanmaya çalışması şarttır.

Genç işsizliğinin yüksek olması sadece ekonomik ve sosyal kayıplara neden olmamakta; aynı zamanda uzun süre işsiz kalan gençler arasında ruhsal sağlığın bozulması, topluma karşı kin ve nefret duygularının ortaya çıkması, suç eğiliminin artması gibi başka problemlere de işaret etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de genç işsizliğin azaltılması yönündeki sosyal politikalara öncelikli olarak önem verilmesi gerektiği açıktır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın finansal desteğiyle MEKSA Vakfı Diyarbakır Şubesi tarafından yürütülen Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen veriler ışığında hazırlanacak mesleki eğitim yol haritası ile hedef kitlenin, yani gençlerin ekonomik hayata daha güçlü ve etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması amaçlanmıştır. Proje sayesinde bölgede yaşayan gençlerin mesleki kapasitelerinin geliştirilmesi, ilgi alanlarının da dikkate alınarak mesleki yeterlilik belgesi almaya teşvik edilmeleri ve girişimcilik potansiyellerinin artırılması perspektifinde önerilmesi planlanan yol haritasının gerek hedef kitle, gerekse yerel aktörler açısından olumlu etkiler yaratacağı açıktır.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- Arıkan, R. (2011). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arulampalam, W. (2000). *Is Unemployment Really Scarring? Effects of Unemployment Experiences on Wages*, IZA Discussion Paper Series, No. 189, pp.1 - 28.
- CEDEFOP (2009). *Skill Mismatch, Identifying Priorities for Future Research*, Thessaloniki: European Centre for the Development of Vocational Training.
- Gregg, P. and Tominey, E. (2004). *The Wage Scar from Youth Unemployment*, CPMO Working Paper Series, No. 04/097, pp. 1- 48.
- Diyarbakır Valiliği ve Karacadağ Kalkınma Ajansı (2016). *İstatistiklerle Diyarbakır*, http://www.karacadağ.org.tr/ContentDownload/istatistik_kitabi_Diyarbakir.pdf, (Erişim: 01.11.2016).
- Glesne, C. (2014). *Nitel Araştırmaya Giriş*, (4. Baskı), (Çev. Editörleri A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gündoğan, N. (2001). *Genç İşsizliği, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Yayın No: 1320.
- ILO (2013). *A Generation at Risk: Global Employment Trends for Youth 2013*, http://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_221484/lang-en/index.htm, (Erişim: 12.11.2016).
- ILO (2014). *General International Labour Organization on the Occasion of International Youth Day 2014*, <http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/moscow/news/2014/0812.htm2014> (Erişim: 12.10.2014).
- ILO (2015). *World Employment and Social Outlook: Trends 2015*, Geneva: International Labour Office Publications.
- ILO (2015). *Indicators of the Labour Market: Ninth Edition*, Geneva, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_498929.pdf (Erişim: 08.10.2016).
- ILO (2016). *World Employment and Social Outlook 2016: Trends for Youth*, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_513739.pdf, (Erişim: 09.11.2016).
- Montt, G. (2015). *The causes and consequences of field - of - study mismatch: An analysis using PIAAC*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No: 167.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011). *Gençlerin İstihdamı/ İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi, Çalışma ve Toplum*, 3/ 30, s. 93 - 135.
- OECD (2016). *Employment Outlook 2016*, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-employment-outlook-2016_emp_outlook-2016-en#.WDg71-HfBLow (Erişim: 08.09.2016).
- OECD (2016). *Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators - A spotlight on youth*, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8116131e.pdf?expires=1480081296&id=id&acc-name=guest&checksum=5380CC36854D8DECB73AC6E804BAB170> (Erişim: 02.11.2016).
- Quintini, G. (2011a). *Over-Qualified or Under-Skilled: A Review of Existing Literature*, OECD Social, Employment and Migration Working Paper, No. 121.
- Polat, Ö. (2013) *Diyarbakır Genç İşgücü Araştırması*, <http://www.dicle.edu.tr/proje/gigs/dgia.pdf>, (Erişim: 10.10.2016).
- Robst, J. (2007). *Education and Job Match: The relatedness of College Major and Work*, *Economics of Education Review*, Vol. 26, no. 4, pp. 397-407.
- Şen, Ü. S. (2005). *Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması*, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 345.
- TÜİK, *Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları*, <http://www.tuik.gov.tr/>.
- Ünlüer, S. (2010). *Engelliler Entegre Yüksekokulu'ndaki Bilgi ve İletişim Teknolojileri Entegrasyonu Sürecinin İncelenmesi*, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- World Bank (2012). *World Development Report 2013: Jobs*, Washington DC: World Bank.

88

ANKET

EK 1: Soru Formu

Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim projesi Karacadağ Kalkınma Ajansı finansal desteğiyle MEKSA Vakfı Diyarbakır Şubesi tarafından yürütülmektedir. Projenin amacı Diyarbakır Sur İçi bölgesinde hizmet sunan, imalat ve ticaret yapan esnaf ve sanatkarların bölgede yaşanan olaylardan etkilenmesi ile işsiz kalan çalışanların ekonomik ve sosyal durumlarını tespit etmek, mesleki yeterliliklerini belirlemektir. Bu sayede işsiz gençlere yeni iş alanları ve mesleki alanlar ve kalifiye eksiklerini tamamlamaları için alternatif mesleki eğitimler önerilebilecektir.

Anket çalışmasında elde edilecek veriler hiçbir şekilde üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacaktır.

SORU FORMU

Anket No		
Görüşme Tarihi		
Görüşmeyi Gerçekleştiren Anketör		
KATILIMCI PROFİLİ		
1	Cinsiyetiniz	(1) Kadın (2) Erkek
2	Yaşınız	(1) 15 - 19 (2) 20-24 (3) 25-29 (4) 30-34
3	Ailevi Yükümlülükler: Medeni durum	(0) Bekar (1) Evli (2) Boşanmış
4	Ailevi Yükümlülükler: Çocuk	(0) Yok (1) Var
5	Eğitim durumu	(1) Okuma yazma bilmeyen (2) Okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyen (3) İlköğretim (4) İlkokul (5) Ortaokul veya dengi mesleki ortaokul (6) Lise (7) Mesleki veya teknik lise (8) Ön lisans (9) Lisans (10) Lisansüstü

6	Bir önceki soruya (8), (9), (10) cevabı verenler için; Eğitim gördüğünüz alan (Bitirilen bölüm yazılmalı) (1) Eğitim bilimleri (2) Beşeri Bilimler (3) Sosyal Bilimler (4) Fen bilimleri, matematik, bilgisayar (5) Mühendislik, imalat ve inşaat (6) Tarım ve veterinerlik (7) Sağlık ve refah (8) Hizmetler
7	Herhangi bir mesleğe ilişkin yeterlilik belgeniz (sertifika, ustalık, kalfalık belgesi vb.) var mı?	(0) Yok (1) Var
8	Bir önceki soruya verilen cevap "Var" ise; belgeniz/belgeleriniz hangi alanla ilgili?
9	Yaşadığınız evin mülkiyet durumu	(1) Kendi mülkü (2) Aile bireylerinden birine ait (3) Kira (4) Diğer
10	Hanede yaşayan kişi sayısı (Anket yapılan kişi dahil)
11	Hanede yaşayan kişilerden kaç tanesi gelir getirici bir işte çalışıyor?
12	Haneye giren aylık ortalama gelir miktarı nedir?	(1) 1.000 TL altı (2) 1.001 – 2.000 TL (3) 2.001 – 3.000 TL (4) 3.001 TL ve üstü
İŞGÜCÜ PİYASASI DENEYİMİ		
İSTİHDAM		
13	Referans haftası (anketin uygulandığı hafta) içinde gelir getirici bir işte çalışıyor	(1) Evet (Evet ise 14'den devam edilecek, 14-23.sorular arası sorulmayacak, 24.sorudan devam edilecek) (2) Hayır (Hayır ise 24'ten devam edilecek)
14	Toplam çalışma süreniz	(1) 1 yıldan az (2) 1-3 yıl (3) 3-5 yıl (4) 5 yıldan fazla

15	Çalışma şekliniz	(1) Tam zamanlı (2) Yarı zamanlı
16	Çalışmakta olduğunuz iş	(1) Sürekli (2) Geçici
17	Ücret düzeyiniz	(1) 1.300 TL altı (2) 1.300 TL (Asgari Ücret) (3) 1.3001 - 1.500 TL (4) 1501 TL ve üstü
18	Mevcut işiniz ilk düzenli işiniz mi?	(1) Evet (2) Hayır
19	Mevcut işinize kadar kaç iş değiştirdiniz?
20	Beceri ve yetenekleriniz ne ölçüde mevcut işinizin gerektirdiği düzeydedir?	Sahip olduğum beceriler, yaptığım işin gerektirdiğinin; (1) Çok altındadır. (2) Biraz altındadır. (3) Gerektirdiği düzeydedir. (4) Biraz üzerindedir. (5) Çok üzerindedir.
21	Referans haftası içinde yaptığınız işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kaydınız var mı?	(0) Yok (1) Var
22	Mevcut işinizden ne kadar memnunsunuz?	(1) Hiç memnun değilim (2) Memnun değilim (3) Fena değil (4) Memnunum (5) Çok memnunum
23	Bir önceki soruya (1), (2), (3) cevabı verenler için; işinizden memnun olmama nedeniniz nedir?	(1) Ücret düzeyi düşük (2) Çalışma koşulları iyi değil (3) Sosyal güvencesi yok (4) Monoton (5) İlerleme şansım yok (6) Eğitim düzeyime uygun değil (7) Eğitim aldığım alana uygun değil (8) Yaşadığım yere uzak (9) Diğer
İŞSİZLİK		
24	Son 4 hafta içinde iş arama kanallarından birini kullanarak bir iş aradınız mı/ arıyor musunuz?	(1) Evet (2) Hayır

25	Son 4 hafta içinde iş ararken, iş arama kanallarından hangisini/ hangilerini kullandınız? (En fazla üç seçenek işaretlenebilir)	(1) Sosyal Medya (2) Doğrudan işverene başvuru (3) Eşe, dosta ricada bulunma (4) İŞKUR'a başvuru (5) Özel istihdam bürolarına başvuru (6) Gazete ve internetteki iş ilanları (7) Kendi işyerini kurmak amacıyla girişimde bulunma (8) Diğer
26	Bir iş bulmanız durumunda (2 hafta içinde) işbaşı yapabilecek durumda mısınız?	(1) Evet (2) Hayır
27	Sizce işsiz kalmanızın neden(ler)i ne(ler)dir?	(1) Meslek belgemin olmaması (2) Mesleğimin olmaması (3) Mezun olduğum okul (4) Eğitim gördüğüm alan (5) Çevre/ Tanıdıklarımın olmaması (6) Yabancı dil bilmemem (7) KPSS puanımın düşük olması (8) Bölgede yeterince iş olmaması (9) Dış görünüş (10) Fiziksel engel (11) Benim/ Ailemin maddi gücünün yetersiz olması (12) Cinsiyet (13) Ailemin destek olmaması (maddi- manevi) (14) Medeni durum (15) Çocuk sahibi olma (16) Diğer
28	Yandaki seçeneklerden hangisi sizin için uygundur.	İşsiz kalmaktansa; (1) Ek eğitimler alırım. (2) Kendi işimi kurarım. (3) Eğitimime devam ederim. (4) Başka bir şehirde çalışırım. (5) Farklı bir işte çalışırım. (6) İstedğim işi aramaya devam ederim. (7) (Erkekler için) Askere gitmeyi tercih ederim. (8) Sigortasız çalışmayı kabul ederim. (9) Sigorta primimin düşük gösterilmesini kabul ederim. (10) Diğer
29	Türkiye İş Kurumu'na (İŞKUR) işsizlik kaydı yaptırdınız mı?	(1) Evet (2) Hayır
30	Son 5 yıl içindeki işsizlik deneyiminiz oldu mu?	(0) İşsizlik deneyimim olmadı (1) 6 aydan az (2) 6 ay-1 yıl (3) 1-3 yıl (4) 3 yıl ve daha fazla
31	Hangi sektör ve meslekte iş yapmak isterdiniz?

32	Kendi işinizi kurmak gibi bir planınız var mı?	(1) Evet Cevap Evet ise; Hangi iş? (2) Hayır
33	Kurumların sağlamış olduğu iş ve meslek programlarından haberdar mısınız?	(1) Evet Cevap Evet ise; Hangi kurumlar? (2) Hayır
34	Herhangi bir mesleki eğitim programına katılmak istiyor musunuz?	(1) Evet Cevap Evet ise; Hangi programlar ? (2) Hayır
35	Bir önceki soruya verilen cevap hayırsa; mesleki eğitim programlarına katılmak istememenizin nedeni nedir?	(1) Aile bireylerim izin vermiyor. (2) Programda başarılı olabileceğimi düşünmüyorum. (3) Program sonrasında da bir iş bulabileceğimi düşünmüyorum. (4) Aldığım sosyal yardım kesilebilir. (5) Programın uygulandığı yer yaşadığım yere uzak. (6) Geçmişte katıldığım programlardan istediğim sonucu elde edemedim. (7) Programlar ilgimi çekmiyor. (8) Diğer

Ankete Katılanın (İsteğe bağlı)

Adı Soyadı	
Telefon Numarası	
E-posta Adresi	

Tanımlar:

Mesleki Yeterlilik Belgesi: Mesleğin öngördüğü mesleki eğitimi almış ve ardından yapılan sınavlarda başarılı olmuş kişilere verilen belgedir. (8 ve 9.sorular için)

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur. (11, 12 ve 13.sorular için)

Referans Haftası: Anketin gerçekleştirilmesi istenen dönem. Referans haftası, ankete katılanların çalışıp çalışmadıklarına ilişkin sorular sorulurken esas alınan zaman dilimi olan, bir haftalık süredir. Bu haftanın, anketin uygulanacağı ayın (Ekim) Pazartesi ile başlayıp Pazar ile biten ilk haftası olması planlanmaktadır. Ankete katılan kişilerin istihdamda olup olmadıkları belirlenirken referans haftasındaki durumları esas alınacaktır. (14 ve 22.sorular için)

İstihdam: İstihdamda olanlar, “referans haftası içinde işbaşında olanlar” ve “referans haftası içinde işbaşında olmasalar bile, bir işi olanlar” şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Referans haftası içinde bir ücret ya da elde edeceği kar karşılığı, ücretli- maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren veya ücretsiz aile işçisi olarak bir saat bile olsa herhangi bir işte çalışmış olanlar, istihdamda kabul edilmektedir. Bir iş ya da meslekte bilgi ve beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı, bahşiş vb.) karşılığında çalışanlar da istihdamda kabul edilmektedir. (14.soru için)

Bir İşyerinde Meslek Öğrenmek Amacıyla Çalışan Çırak ve Stajyerlerin İstihdam Açısından Durumu: Bir iş veya meslekte bilgi ve beceri kazanmak amacıyla bir işyerinde çalışan ve bir mal veya hizmetin üretim sürecinde yer alan çırak ve stajyerler, çalışmaları karşılığında belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı, bahşiş vb.) elde ediyorlarsa istihdamda kabul edilmektedirler. Bir işyerinde çalışıyor olmak, çıraklık eğitimine devam etmek için bir önkoşuldur. (14.soru için)

İşsizlik: Referans dönemi içinde (son 4 hafta) bir kişinin işsiz sayılabilmesi için;

- Referans dönemi içinde bir işinin olmaması,
- Bir iş araması ve bu konuda bir girişimde bulunmuş olması,
- İş bulduğu takdirde işbaşı yapabilecek durumda olması koşullarını taşıması gerekmektedir. (25 ve 26.sorular için)

Karacadağ Kalkınma Ajansı Doğrudan Faaliyet Destek Programı (DFD) Kapsamında Finanse Edilen
"Sur İstihdam ve Mesleki Eğitim Projesi" (SİMES) Sözleşme No: TRC2/16/DFD/0015